

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

Prostředí náhradní rodinné péče

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce :
Doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc

Vypracovala :
Dana Vlková

Brno 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Prostředí náhradní rodinné péče“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu, která je v práci uvedena.

Brno 15. března 2007

.....
Dana Vlková

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc a trpělivost, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Zároveň nemohu opomenout poděkovat všem pracovníkům dětských domovů a kojeneckých ústavů, zejména Mgr. Dagmar Rodanové, kteří mi pomohli při zpracování praktické části mé práce.

Nemohu ani nepoděkovat svoji rodině, která mě podporovala při studiu.

Dana Vlková

OBSAH

Úvod	2
I. část	
1. Dítě a rodina	4
1.1. Každé dítě je jedinečné	7
1.2. Z historie o náhradní rodinné péči	8
2. Desatero pro NRP	12
3. Náhradní rodinná péče	13
3.1. Přehled druhů NRP	14
3.2. Kriteria aplikace NRP	15
4. Adopce – osvojení	16
4.1. Druhy osvojení	17
4.2. Děti vhodné k osvojení	17
5. Pěstounská péče	19
5.1. Děti vhodné pro pěstounskou péči	21
5.2. Typy pěstounské péče	21
5.3. Dávky pěstounské péče	23
6. Dětské domovy	26
6.1. Vývoj a historie dětských domovů	27
6.2. Organizace a činnost dětských domovů	28
7. Dětské SOS vesničky	29
7.1. Historie SOS dětských vesniček u nás	30
7.2. Matka v SOS vesničce	31

II. část

8. Základní informace pro žadatele o NRP	33
9. Děti v dětských domovech a kojeneckých ústavech	35
9.1. Dětský domov Tišnov	35
9.2. Dětský domov Lipník nad Bečvou	36
9.3. Dětský domov Bojkovice	37
9.4. Dětský domov Vranov u Brna	39
9.5. Dětský domov Dagmar, Brno	40
9.6. Kojenecký ústav Valašské Meziříčí	41
9.7. Kojenecký ústav Brno	43
9.8. Dětské centrum Zlín	45
9.9. Dětská vesnička SOS Brno	46
9.10. Dětský domov Jihlava	47
9.11. Dětský domov Humpolec	48
9.12. Dětský domov Zruč nad Sázavou	48
9.13. Dětský domov Nová Ves u Chotěboře	50
10.14. Shrnutí	51
10. Závěr	53
Resumé	54
Anotace	55
Klíčová slova	55
Použitá literatura	56
Seznam tabulek	58
Seznam příloh	59

Úvod

„Děti – potomstvo, naděje, budoucnost lidského rodu – jsou v naší západní kultuře v centru pozornosti celé společnosti, zvláště v minulém století, jež bylo už na svém počátku nazváno stoletím dítěte“.¹

Ve své práci **„Prostředí náhradní rodinné péče“** jsem se zaměřila na osvětlení pojmu náhradní rodinná péče, která představuje organizovaný a státem zajišťovaný systém péče o dítě bez vlastního domova. Jedná se o rozvoj velmi citlivé dětské duše a proto téma práce též aplikuje a využívá poznatky oboru sociální pedagogika.

V první části své práce se zaměřuji na druhy a formy náhradní rodinné péče. Každé dítě má svoje tělesné, duševní, psychologické a sociální potřeby, potřebuje ale také mít pocit bezpečí a že k někomu patří. Proto pro děti, které nemají svoje zázemí, svoji rodinu, byl naší společností nastaven systém sociální pomoci. Zaměřila jsem se zde hlavně na funkci a aspekty adopce, pěstounské péče a péče v ústavních zařízeních.

Druhou část jsem věnovala zjištění, v jakém prostředí a v jakých podmínkách děti v ústavních zařízeních, tj. v kojeneckých ústavech, dětských domovech a SOS dětských vesničkách žijí.

Za cíl svojí práce jsem si dala objasnění problematiky náhradní rodinné péče a přiblížení života dětí v zařízeních, které právě tuto péči poskytují. Nebylo mým cílem obsáhnout všechny aspekty náhradní rodinné péče, ani popsat všechna zařízení, kde je tato péče poskytována. Nebylo by to ani v mých silách, ani reálně se pokusit zmapovat všechna tato zařízení. Nelze na několika listech této práce obsáhnout kompletní problematiku a detailně vypsát, jak je těmto dětem nahrazován domov.

¹ Prekopová, J., Malý tyran, Praha: Portál, 2000, s.5, 143s.

I. část - teoretická

1. Dítě a rodina

Výchova dítěte závisí do značné míry na podmínkách, ve kterých dítě žije, na zkušenostech a způsobech, jakými se s ním zachází, na příkladech, které mu okolí poskytuje.

Vycházíme-li z definice potřeb dětí, jak ji definoval prof. Matějček,² ve svých publikacích, je to potom:

- potřeba bezpečí a jistoty,
- potřeba společenského uznání,
- potřeba stimulace,
- potřeba učení,
- potřeba otevřené budoucnosti.

V České republice žije asi 20 000 dětí, (tj. asi 1% z celkového počtu dětí), které nemohou z nějakého důvodu vyrůstat ve své vlastní biologické rodině. Z tohoto počtu cca 2 % jsou úplní sirotci, ale všichni ostatní mají alespoň část své biologické rodiny, která se z mnoha nejrůznějších důvodů nemůže, nechce, nebo neumí o ně postarat. Mezi rodiči, kteří se o své dítě nemohou starat bývají nejčastěji rodiče s nějakým zdravotním handicapem, potom jsou to rodiče, kteří sami nevyrůstali ve funkční rodině, nebo vyrůstali v ústavním zařízení, a tudíž ani oni sami neumí o své dítě pečovat. Velmi malou skupinu potom tvoří rodiče, kteří se nechtějí o své děti starat, nebo nemají dostatečné zabezpečení pro sebe a své děti. Další skupinu potom tvoří rodiče, kteří v nějakém časovém úseku se nemohou o své děti starat – např. rodiče ve výkonu trestu. V těchto případech nemá dítě to štěstí, aby si užívalo domácího prostředí plného lásky, porozumění a štěstí, které má rodina dítěti poskytovat. A proto zde musí nastoupit náhradní rodinná péče..

Činitelé, kteří přispívají k zanedbávání dítěte jsou :

- *vnější* – složení rodiny, její ekonomická a kulturní úroveň, ztráta matky, otce nebo obou rodičů najednou, nízká sociometrická úroveň rodiny, dlouhodobé onemocnění rodičů, dlouhodobá služební cesta, rodiče jsou ve výkonu trestu,

² Matějček, Z., *Po dobrém nebo po zlém*. Praha: Portál, 1997. 109s.

- *vnitřní* – psychika a celková osobnost rodiče nebo vychovatele, citová nezralost a povahová nevyspělost rodičů, rodiče se smyslovými rouchami, mentální retardace, postoje a praktiky některých náboženských sekt, jedinci s poruchami osobnosti, zdevastování s abúzem alkoholu nebo drog,

„Nemůže-li být dítěti z vážných důvodů zajištěna výchova v rodině, snaží se stát (někdy ne příliš úspěšně) zajistit náhradní péči. Některé děti jsou svěřeny do adopce, jiné jsou vychovávány u pěstounů. Péče o dítě může být zajištěna také v rodinných skupinách –manželé přijmou do pěstounské péče větší skupinu dětí, často sourozence, a to do počtu deseti dětí“.³

Minulá století přinesla řadu převratných změn v postavení dítěte ve společnosti, v chápání jeho potřeb a práv. Přinesla mu ale zároveň i mnoho utrpení a strastí. Jedná se i o jeho týrání, zneužívání a zanedbávání, tedy o ubližování v nejrůznější podobě. V kontaktu s okolním prostředím i svými možnostmi si dítě vytváří svůj vlastní obraz světa ve kterém žije, který do určité míry odpovídá tomu, v jaké životní realitě je nuceno žít. Bohužel ale stále častěji dochází k tomu, že rodiče se o děti nestarají, zanedbávají je, a v některých případech i týrají a zneužívají.

V případech, kdy není rodiči zabezpečena řádná výchova dětí, mohou orgány k tomu příslušné činit potřebná nápravná výchovná opatření. Problémy nezletilých nezaopatřených dětí se u nás zabývá rodinné právo, které je souhrnem právních norem upravujících nejen manželství, ale které nám také vytyčuje a upravuje vztahy mezi rodiči a dětmi, upravuje vztahy mezi příbuznými a zabývá se otázkou náhradní výchovy dětí. Narozením dítěte vzniká příbuzenský vztah mezi rodiči a dítětem. Rodinu potom můžeme rozdělit na :

- *funkční* – rodina, která splňuje všechny požadavky na výchovu dítěte – tj. funkce výchovné, biologické, ekonomické, kulturní a rekreační,

³ Rozsypalová, M., Čechová, V., Neklanová, A., *Psychologie a pedagogika I*. Praha: Informatorium, 2003

• *problémová* – rodina, kde se vyskytuje nějaká porucha u některé funkce, kdy zdravý vývoj není ohrožen - porušen – potom se jedná o problém, ale nepoškozují dítě (tento problém rodiny se dá řešit a řeší se),

• *disfunkční* – rodina, kde je vážně ohrožen vývoj dítěte, kde rodina není schopna tento svůj problém sama zvládnout a řešit (narkomané, alkoholici apod.). Zde je pomoc nutná a dítě bývá rodině odebráno a dáno do náhradní rodinné péče,

• *afunkční* – rodina, kde dochází k fyzickému a psychickému týraní, které může vést až k záhubě dítěte.⁴

*„Zanedbávání znamená takový nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte, a to v oblasti jak tělesné, tak i v oblasti duševní. Zanedbávání dítěte se projevuje v „Péči“ o dítě se všemi jeho negativními důsledky pro život a vývoj a to jak v oblasti psychické, sociální, emociální, tak i v oblasti tělesné“.*⁵

*„Zanedbávání dítěte vede k poškozování vzniklému v důsledku nedostatečného uspokojování jeho potřeb, jako typický nedostatek něčeho, lze je charakterizovat jako strádání, tj. deprivaci“.*⁶

Toto je jen stručný nástin důvodů, které vedou k umístění dítěte do náhradní péče. Samotných důvodů, proč je dítě odebráno rodičům je ale o mnoho více. Proto velká část dětí, které přicházejí do dětských domovů a ústavů jsou děti z tzv. problémových rodin a jen velmi malé procento je těch dětí, které už opravdu nikoho nemají. Pokud hovoříme o výchovné péči, jedná se nejčastěji o péči ústavní, ve které dítě může být vychováno až do své dospělosti, případně do konce doby po kterou se připravuje na svoje budoucí povolání, nejdéle však do věku 26ti let. Toto však není to nejideálnější řešení pro dítě, protože v ústavní výchově není simulována funkce rodiny.

⁴ Kraus, B., Poláčková, V., et. al. *Člověk – prostředí – výchova*, Brno : Paido, 2004

⁵ Synovský, J., a kol. *Týraní, zneužívání a zanedbávání dětí*. Praha: Grada Publishing, 1995).

⁶ Langmeier, J., Matějček, Z., *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974.

Děti odebírané z rodin jsou nejdříve umíst'ovány do:

- kojeneckých ústavů,
- dětských domovů a jiných ústavů,
- azylových domů, kam jsou umístěny na základě rozhodnutí soudu o tzv. kvalifikovaném nezájmu rodičů.

1.1 Každé dítě je jedinečné

Žádné dvě děti nejsou stejné. Každé dítě je ve své podstatě jedinečné a představuje novou výzvu. Každé dítě může dosáhnout maxima svých možností, má-li proto vytvořeny vhodné optimální podmínky. Děti přicházejí z různých sociálních skupin. Mají různé životní zkušenosti – některé byly týrané, jiné zneužívané nebo zanedbávané. Proto náhradní rodina musí mít pro to „svoje dítě“ co nejvíce porozumění, musí se s ním sžít a pochopit, co potřebuje, co dříve prožilo a snažit se mu co nejvíce pomoci. I děti bez svých biologických rodin potřebují lásku, porozumění, výchovu a vzdělání. Potřebují mít někoho, u koho najdou svůj pocit bezpečí a jistoty a kdo se bude o ně starat. Naděje do života, kterou hledají se jmenuje „*nová rodina*“.

Děti z disfunkčních rodin, umístěné v sociálních zařízeních nemají možnost získat obraz správného rodinného života. Jsou téměř bez možnosti seznámit se s chodem funkční rodiny, s životními hodnotami. Většinou, protože nemají správný vzor otce a matky, potom selhávají při zakládání své vlastní rodiny. Chybí jim zkušenosti a vzory harmonické rodiny. Ztrácí také své soukromí. U dětí ze sociálních zařízení často dochází k nežádoucímu psychickému stavu – *k deprivaci*. Děti v ústavní péči si musí svůj nejnítější vztah vytvořit k tetám, které o ně pečují, ale které nejsou přítomny vždy, když je dítě potřebuje, tak jako matka. Tyto tety i přes to, že dávají dětem všechnu lásku, kterou mohou, nejsou pro dítě k dispozici 24 hodin denně, ale jen po určitou část dne nebo týdne. Dítě tak nemá možnost vytvořit si citovou vazbu k jedné osobě a jeho citový život je potom rozdrobený na více náhradních matek. Funkce otce je zde plně potlačena – neexistuje.

Na základě Doporučení rady Evropy, z roku 1992, byly sjednoceny základní pojmy týrání, zneužívání a zanedbávání dětí – psychická deprivace je tu zahrnuta pod pojmem

citového zanedbávání, které je definováno jako neuspokojování emočních potřeb dítěte – náklonnosti a pocitu, že k někomu patří. (Deprivace – je termín pro psychický stav dětí, který vzniká u dítěte, které nemá šanci vytvořit si pouto v nejranějším věku k jedné osobě. Je to celoživotní vztah. Dopady deprivace – absence bezpečí a jistoty v dospělosti).

Při pozdějším umístění děti do adopce nebo pěstounské péče si ani náhradní rodiče nikdy nemohou být předem jisti, jaké vlastnosti a vlohy jejich svěřenec bude mít, neboť tento je z velké části ovlivňován dědičnými předpoklady svých biologických rodičů. Zároveň je však jisté, že prostředí, ve kterém dítě vyrůstá má také značný vliv na formování jedince a může jej do značné míry ovlivňovat a formovat, nelze je však zcela změnit. Míra vlivu dědičnosti a prostředí může být v případě různých vlastností zcela odlišná. Děti s různými dědičnými předpoklady mohou na stejné prostředí reagovat různě. Vztahy mezi geny vytvářejí jen předpoklady ke vzniku určité vlastnosti. Konečný efekt, tj. fenotyp závisí i na prostředí. Budoucí adoptivní rodiče také nemohou nikdy předem odhadnout inteligenční potenciál adoptovaného dítěte – neměnnou roli zde hraje dědičnost. Všechny tyto vlohy nelze z genového základu dítěte vymazat, ale lze je velice silně ovlivnit nejenom láskou a péčí, ale i pozorností, příkladem, přístupem k dítěti atd.

1.2 Z historie o náhradní rodinné péči

Problém osiřelých dětí je znám a řešen již mnoho staletí. První pokusy zabezpečit výživu a domov dětem, o které se nemá kdo starat se snažil na státní útraty řešit již Konstantin v roce 322 n.l. Ve stejné snaze - řešit problémy dětí – se podařilo teprve v roce 787 pokusně založit v Miláně první nalezinec. Další nalezince byly potom zřizovány i nerůzných místech Itálie a Francie. Nejvýznamnější byl nalezinec v Říme, založený ve 13. století papežem Inocencem III. Tento nalezinec se potom po dlouhá léta stal základem a vzorem pro další nalezince, včetně anonymního odkládání dětí u vchodu do zařízení (obdoba dnešních Baby boxů). V Praze vzniká první nalezinec roku 1575, špitál Pro deo et paupere. Tento ústav sloužil svým účelům více jak dvě stě let. Ještě v roce 1773 měl téměř 1200 ošetřovanců.

Velkým zlom ve vývoji je opřen o názor Pestalozziho (1746 – 1827), že je povinností společnosti nahradit opuštěným dětem v plné míře rodiče, jejich lásku a vztah, narušil tím výrazně dosud jednoznačně přijímanou představu, že bída těchto dětí je samozřejmým důsledkem viny rodičů.

Za vlády Marie Terezie a Josefa II. byly zřizovány nalezince a sirotčince, které pracovaly na základě myšlenky Pestalozziho „nalezinec- pěstounská péče“. Počátky sociálně právní ochrany se na našem území začaly rozvíjet koncem 19. století, např. CK zákon z roku 1868, který ukládal domovským obcím povinnost péče o sirotky.

Na úroveň sociální péče, zejména péče o děti jsme v období tzv. 1. republiky mohli být velmi hrdí. V této oblasti se angažovaly takové významné osobnosti jako Alice Masaryková, prof. Kaplan, prof. English. Základní ustanovení týkající se sociálně právní ochrany dětí v České republice byly v počátcích obsaženy v zákoně č. 256/1921 Sb. O ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, provedeném vládním nařízením 29/1930 Sb. Ochrana byla poskytována všem dětem do věku 14ti let. Dozor nad dětmi v mimoustavní péči příslušel v Čechách a na Moravě okresním soudům. Dozor nad dětmi v ústavní péči vykonávaly zemské úřady a v nejvyšším stupni ministerstvo sociální práce. Vedle uvedeného zákona č. 256/1921 Sb. je třeba z období I. Republiky zmínit dále zákon č. 117/1927Sb., o cikánských dětech, zákon č. 4/1931 Sb., na ochranu oprávněných požadovat výchovu, výživu a zaopatření a vládní nařízení 334/1938 Sb., o hromadném poručenství.

Pováleční změny ve společnosti a ve státní správě měly za následek i změny v systému sociálně právní ochrany. Zákonem č. 7/1946 Sb., bylo nově upraveno hromadné poručenství. Byly zřízeny komise s názvem „okresní péče o mládež“ se sídlem v sídle okresního soudu a „zemská péče o mládež“. Současně byl vydán zákon č. 49/1947 Sb., kterým byla zveřejněna veškerá poradenská péče. V návaznosti na vydání zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném byl zákon č. 40/1947 Sb. nahrazen novou právní úpravou a to zákonem č. 69/1952 Sb. O sociálně právní ochraně mládeže a prováděcím nařízením ministerstva č. 70/1952 Sb., oba s účinností od 1. ledna 1953.

Základní práva dětí uzákonila jako první Deklarace práv dítěte (1924) a tzv. Charta práv dítěte (1959). Proces liberalizace dětských práv byl potom zakotven

v Úmluvě o právech dítěte (1989). OSN vypracovala k Úmluvě prováděcí směrnici, tj. Světovou deklaraci o přežití, ochraně a rozvoji dítěte. Byla přijata v září 1991 v New Yorku, a mezi podepisujícími se státníky byl i náš bývalý prezident Václav Havel. Tato deklarace byla po rozdělení naší republiky v roce 1991 ratifikována i naším parlamentem a stala se součástí našeho zákonodárství (Sbírka zákonů č. 104/1991). Vliv úmluvy se do zákona o rodině promítl novelou č. 91/1998 Sb. v ustanovení o sociálně právní ochraně dětí (§ 41).

Umísťování dětí do náhradní rodinné péče je u nás možné teprve od roku 1963, kdy byl vydán **Zákon o rodině** - zákon č. 94/1963 Sb., kde se rodina znovu uvedla na první místo mezi výchovnými institucemi. Tento zákon výše uvedené právní předpisy zrušil a nahradil vládním nařízením č. 59/1964 Sb., o úkolech NV při péči o děti. Otevřela se tím nová perspektiva pro adopci a později i pěstounskou péči, či jiné formy nahrazující rodinnou výchovu a zázemí. Do popředí zájmů se tímto dostaly potřeby dítěte jakožto jedince. Idea o výchově dětí „sociálně osiřelých“ v náhradních rodinách se tak začala pozvolna vyvíjet.

Výše uvedený zákon umožnil poprvé v historii zbavit rodiče jejich rodičovských práv, pokud hrubým způsobem zanedbávali své rodičovské povinnosti anebo naopak svá rodičovská práva zneužívali. Zákon umožnil právní uvolnění a vyhledávání náhradní adoptivní rodiny zanedbávaným dětem, které byly předtím nuceny trvale pobývat v ústavní výchově se všemi jejími negativními následky. Byla tak poprvé umožněna výchova formou adopce (osvojení). Samotný zákon o pěstounské péči byl odsouhlasen v roce 1973, zákonem č. 50/1973 Sb. Tento zákon je již ale v současné době zrušen a plně nahrazen zákonem o sociálně právní ochraně dětí, zákonem číslo 359/1999 Sb., který byl k 1.6.2006 novelizován. Počátky legislativních prací na zákonu o sociálně právní ochraně lze datovat k lednu roku 1975, kdy na základě usnesení vlády č. 1/1975 Sb., bylo Ministerstvu spravedlnosti uloženo předložit návrh novely občanského zákoníku, která by upravovala rodinné právní vztahy (současně měl být zrušen zákon o rodině) a Ministerstvu práce a sociálních věcí bylo ve stejné lhůtě, tj. do konce září 1975, uloženo předložit návrh nového zákona o sociálně právní ochraně dětí. Tento zákon byl potom přijat jako zákon č. 359/1999 Sb., s účinností od 1. dubna 2000. Současně s tímto byl přijat zákon č. 360/1999 Sb., kterým z již podstatně

novelizovaného zákona o rodině byla většina ustanovení týkajících se sociálně právní ochrany přenesena do nového zákona.

Dalším přelomem byl rok 1975, kdy byl vydán zákon ČNR č. 129/1975 Sb., o působení orgánů ČR v sociálním zabezpečení. Tento zákon byl v roce 1988 nahrazen zákonem č. 114/1988 Sb. Z vládního nařízení 59/1964 Sb. zůstaly zachovány jenom ustanovení týkající se Ústředí pro mezinárodně právní ochranu mládeže.

. Významným podnětem k tomu, aby se veřejnost zajímala i o problematiku zanedbávaného dítěte se stala 3. Evropská konference pro prevenci syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte, která se konala v Praze, v červnu 1991.⁷

⁷ Synovský, J., a kol. *Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí*. Praha: Grada Publishing, 1995).

2. Desatero pro náhradní rodinnou péči

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc v roce 2002 na internetových stránkách zveřejnil svoje desatero pro náhradní rodinnou péči. www.rodina.cz/clanek2863.htm)

Nebojme se přijmout své !náhradní rodičovství za své:

- Teda za prvé a znovu, nebojme se přijmout své „náhradní“ rodičovství za své.
- Nebojme se o lásku dítěte. Vzájemný vztah se vyvíjí tím, jak spolu dennodenně žijeme.
- Nebojme se pracovat na sobě samých. Svému dítěti můžeme porozumět jen do té míry, do níž jsme porozuměli sobě samým. A porozumění je prvním předpokladem účinné péče a pomoci, kterou naše dítě potřebuje. Nebojme se se učit po celý život – a to i od našich dětí.
- Zatajená pravda je v mezilidských vztazích nebezpečná. Nový svazek nemůže pojistit ani nejlepší zákon (natož pojišťovna), nýbrž pravda.
- Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní. Nemělo by být zaskočeno nečekaným sdělením důležitých informací o svém původu a historii.
- Nestačí sdělovat, je třeba sdílet. Nečekejme, až se dítě samo začne vyptávat, ale začněme při vhodné příležitosti vyprávět sami.
- Dítě sice není z nás, není „naší krve“, ale je naše! Bezpodmínečné přijetí dítěte je nezbytnou podmínkou dobrého rodičovství.
- S horším raději počítejme (ostatně je to do dobré v celém našem životě), tím lepším se dejme překvapit. Výchova a rodičovská péče nejsou všemocné – nemějme přepjatá očekávání a nadměrné, dítěti nepřiměřené požadavky.
- O vlastních biologických rodičích říkejme dítěti jen to dobré. Vždy je možné ukázat jejich nemoc či nemohoucnost, nedostatek podpory a pomoci okolí, nešťastnou shodu okolností. Nesuďme a neodsuzujme.
- Neizolujme dítě v kruhu nejužší rodiny. Otevřené rodinné společenství je tou nejlepší školou života a mezilidských vztahů. A modely, které dítěti v tomto ohledu nabídneme, je budou provázet po celý jeho život.

3. Náhradní rodinná péče

*„Výchova je záměrné působení na druhého člověka tak, aby se rozvíjel v harmonickou osobnost. Harmonickým rozvojem je míněn vývoj tělesný, duševní a mravní“.*⁸

V naší společnosti existují děti, které se z různých důvodů ocitnou bez své vlastní rodiny a nemají naději, že se budou moci vrátit ke svým biologickým rodičům. Nikdy to však není vina dítěte a společnost za tyto děti přebírá odpovědnost a snaží se najít řešení, které je ve své podstatě co nejvýhodnější pro dítě. Předním úkolem zákona o sociálně-právní ochraně dětí je obnovení narušených funkcí rodiny, tedy navození stavu, kdy jsou zájmy dítěte plně uspokojovány v jeho rodině, byť i za přispění sociální sféry. Náhradní rodinná péče by měla být spíš vnímána jako opatření, kterým se aktuálně bude naplňovat zájem dítěte vyrůstat v prostředí, které bude uspokojovat jeho potřeby, ale zároveň i jako opatření, které má mít vždy za cíl poskytovat prostor pro sanaci vlastní rodiny dítěte.

Mgr. Anna Šabatová, zástupkyně veřejného ochránce práv se ve svém příspěvku, který je zveřejněn ve Sborníku z V. celostátního semináře o NRP, který se konal v říjnu 2005 zmiňuje, „...že náhradní rodinná péče je téměř výlučně chápána z pohledu, který nejlepší zájem dítěte spatřuje v tom, aby našlo definitivní vhodné prostředí, které uspokojí jeho potřeby, a byl tak nahrazen deficit, který jeho původní rodina vykazovala...“ a „... že náhradní rodinná péče je tak nahlížena jako cíl, jako definitivní řešení příčiny, nikoliv jako prostředek, který umožní odstranit aktuální ohrožení dítěte a práci s rodinou na tom, aby se dítě mohlo navrátit...“

Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, které nemohou být vychovávány ve svých biologických rodinách. U nás jsou děti v péči ústavní, v níž jsou vychovávány do své dospělosti nebo do doby, než jsou schopny se samostatně o sebe postarat, to je do doby, než dokončí přípravu na své budoucí povolání, a nebo do doby, než budou předány do adopce nebo pěstounské péče, nebo vráceny do své původní

⁸ Rozsypalová, M., Čechová, V., Neklanová, A., *Psychologie a pedagogika I.* Praha: Informatorium, 2003, str. 168

biologické rodiny. Ústavní výchova tedy není časově omezena, trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel. V naší společnosti je pro dítě nejvýhodnější náhradní rodinná péče, ve které má dítě nejvíce možností prožívat život co nejvíce podobný životu rodičů a dětí.

3.1 Přehled druhů náhradní rodinné péče

Náhradní rodinnou péčí můžeme rozdělit na adopci – osvojení a pěstounskou péči. Pro dítě je nejvýhodnější adopce – osvojení..

1. Adopce – osvojení má tři stupně – varianty :

- adopce zrušitelná – tj. adopce I. stupně,
- adopce nezrušitelná – tj. adopce II. stupně,
- mezinárodní osvojení.

2. Pěstounská péče

- *Péče individuální*

mohou převzít *osoby blízké*, tj. Příbuzní, např. babička, teta, zletilý sourozenec, *osoby cizí* – které nemají k dítěti žádný biologický ani příbuzenský vztah – jako dlouhodobé řešení. Tato péče se také označuje jako klasická..

- *Péče skupinová*

- ve velkých pěstounských rodinách, kde rodiče zastupují pěstounské páry,
- v SOS vesničkách, kde děti žijí pod vedením pěstounky – matky,
- kojenecké ústavy,
- dětské domovy.

Péče o děti žijící mimo vlastní rodinu je u nás řízena třemi resorty:

- zdravotnictví,
- školství,
- sociálních věcí.

Významnou roli v péči o dítě hrají i soudy.

V některých případech není však možno dítě z různých důvodů umístit do náhradní rodinné péče. Potom je dítě svěřeno do ústavní péče – kolektivního výchovného zařízení (např. dětská zařízení v resortu zdravotnictví), do dětských domovů (resort školství), ústavů sociální péče pro handicapované děti (resort sociálních věcí). Mezi zařízení spravovaná ministerstvem zdravotnictví patří mimo jiné kojenecké ústavy, kam jsou děti umísťovány od narození do 5ti let, zejména ze zdravotních důvodů, tj. vyžadující zvláštní péči. V případě umístění dítěte do takového zařízení není dítě svěřeno jedné konkrétní osobě, ale do péče instituce. Dálkovým opatrovníkem dítěte se potom stává příslušná sociální pracovnice, která však při množství jí svěřených dětí nemůže nahradit ani výchovu individuální, ani citovou stránku výchovy.

3.2 Kriteria aplikace NRP :

Při rozhodování o druhu náhradní rodinné péče, která bude pro dítě nejvhodnější, je nutno přihlížet :

- k zdravotnímu stavu dítěte, stupně jeho tělesného, duševního a společenského vývoje,
- věku dítěte – čím je dítě mladší, tím je jeho adaptace v novém prostředí snadnější, intenzivnější a stabilnější,
- přítomnosti a počtu sourozenců dítěte,
- věku žadatele, jeho zdravotnímu stavu,
- k rodinným poměrům žadatele a vztahy mezi žadateli,
- charakteru osobnosti po stránce psychologické – samostatně je třeba zkoumat důvody, pro něž se žadatelé rozhodli přijmout dítě do péče,
- jak jsou žadatelé schopni a ochotni spolupracovat s pracovníky péče o mládež.

Radvanová ve své knize *Výchova dětí v náhradní rodinné péči* na straně 50 uvádí : „...šťastné osvojitelské rodiny, kde dítě o svém původu vědělo, nejlépe dokazují, že nelze děti rozdělit na vlastní a nevlastní podle biologického rodičovství.. Vlastní dítě je to, o které se staráme a které máme rádi, a stejně tak vlastními rodiči jsou pro děti ti, u kterých nachází lásku a bezpečí, s nimiž mají společný domov a perspektivy...“

4. Adopce – osvojení

Právní vymezení osvojení je zakotveno v zákoně 94/1963 Sb. O rodině a ve znění pozdějších předpisů. Při osvojení přijímají budoucí rodiče opuštěné dítě za vlastní, přijímají je do svých vlastních rodin a mají k němu stejná práva a povinnosti jako k vlastním dětem. Vzniká mezi nimi tímto takový vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Osvojit lze pouze dítě nezletilé a o osvojení rozhoduje soud. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Aby takto mohl soud rozhodnout, musí osvojitel mít dítě ve své rodině nejméně tři měsíce před tímto rozhodnutím soudu. Osvojitel má dítě v rodině na své vlastní náklady.

U osvojení platí následující pravidla – která musí být všechna dodržena :

- zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a biologickými rodiči
- včetně vyživovací povinnosti,
- osvojenec bude mít příjmení osvojitele,
- osvojit lze pouze dítě nezletilé a starší jednoho roku.

Důsledky osvojení

Z důvodu osvojení dítěte zanikají vztahy mezi dítětem a jeho původní rodinou. zanikají také práva a povinnosti opatrovníka, pokud byl dítěti stanoven. K původní rodině nemá už dítě žádné vztahy, ani právní nároky a povinnosti. Ty mu ale osvojením vznikají k nové rodině – k rodině osvojitele. Pokud soud na návrh osvojitele zapíše tohoto v matrice namísto rodiče dítěte, jedná se osvojení nezrušitelné, a toto nelze zrušit. V případech, kdy v matrice zůstávají zapsáni původní, biologičtí rodiče, tedy v případech, že osvojitelé nejsou uvedeni v matrice jako rodiče, tak toto osvojení lze zrušit. Zrušit ho může soud, ale pouze ze závažných důvodů a to buď na návrh osvojovaného dítěte nebo osvojitele. Rozhodnutí o osvojení lze v konečném důsledku jen velmi těžko měnit. Dojde-li přesto ke zrušení osvojení, obnovují se vztahy k původní rodině se všemi a povinnostmi s tím spojenými.

4.1 Druhy osvojení - adopce

- osvojení zrušitelné,
- osvojení nezrušitelné,
- osvojení mezinárodní.

Adopce zrušitelná – prostá

Jedná se o typ osvojení, kdy se osvojitelé nezapisují do rodného listu dítěte jako rodiče. Prosté osvojení soud může zrušit ze závažných důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele.

Adopce nezrušitelná

Osvojitelé jsou v případě nezrušitelné adopce zapsáni jako rodiče jak v matrice, tak i v rodném listu dítěte. Osvojit lze dítě starší jednoho roku. Toto osvojení nelze zrušit.

Adopce mezinárodní (do ciziny, z ciziny)

Osvojení dětí z České republiky do ciziny nebo dětí z ciziny do České republiky Zajišťuje a vyřizuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Tato forma náhradní rodinné péče je možným řešením v případě, že se pro dítě nepodaří najít náhradní rodinu v zemi původu. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci pro mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1. 6. 2000 a spolu se zákonem č. 359/1999 Sb. O sociálně právní ochraně dětí umožňuje osvojení do ciziny a z ciziny.

4.2 Děti vhodné k adopci – osvojení

K osvojení - adopci jsou vhodné ty děti, jež :

- jsou právně volné nebo soud vyslovil nezájem rodičů,
- žijí, nebo je zřejmé, že budou žít trvale mimo vlastní rodinu,
- potřebují žít v náhradní rodině,
- jsou schopny navázat citové vztahy k novým rodičům,
- jsou zdravé nebo se za zdravé pokládají⁹

⁹ Radvanová, S., Výchova dětí v náhradní rodinné péči, Praha :SPN, 1980, str. 27, 127s.

Základní podmínkou pro osvojení je prospěšnost osvojení pro nezletilé dítě a pro společnost. Prospěch dítěte nelze posuzovat jen z hlediska hmotného, ale i z hlediska záruk všestranného rozvoje dítěte a to nejen rozvoje duševního, ale i citového. Do osvojení jsou vybírány především děti, u kterých je předpoklad, že jejich zdravotní stav a psychomotorický vývoj budou méně problémové. Jedná se především o děti v raném věku a za předpokladu, že je dítě právně volné – tj. že je naplněna jedna z níže uvedených podmínek - tj. je vyřešen vztah k původní rodině. Rodiče osvojovaného dítěte musí dát svůj souhlas písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně právní ochrany dětí. V případě, že se jedná o osvojení novorozence, mohou tento souhlas vydat nejdříve v šesti týdnech věku dítěte. Svůj souhlas mohou dát, aniž by znali budoucí osvojitele nebo k nim měli jakýkoliv vztah. Svůj souhlas mohou odvolat, ale jen do té doby, než je dítě svěřeno do péče budoucích osvojitelů.

V případech, že rodiče po dobu nejméně šesti měsíců neprojeví zájem o dítě, může být na základě soudního rozhodnutí rozhodnuto o osvojení dítěte bez jejich souhlasu. Doba šesti měsíců je dostatečně dlouhá na to, aby rodiče, pokud mají zájem o své dítě, tento zájem opravdově projevili a vyřešili svoji situaci.

5. Pěstounská péče

„Výchova je příklad a láska, nic víc“ (F.Frobel).

Pěstounskou péči upravuje zákon o rodině, ze kterého cituji : „... a konečně je tu ještě jeden zvláštní rys rodinného soužití, který velmi dobře zachycujeme v rodinných formách náhradní péče a který naopak nemá dost místa ve formách nerodinných...“.

Právní vymezení pěstounské péče určoval zákon č. 50/1973 Sbírky o pěstounské péči, ve znění pozdějších předpisů (který je ale v současné době již zrušen) a zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Účelem tohoto zákona je stanovení podmínek pro svěření dítěte do pěstounské péče a zároveň také stanovení nároků svěřeného dítěte a pěstouna.

Výchova dětí je především povinností rodičů. V případech, že nelze tohoto docílit v přirozené biologické rodině, mohou orgány k tomu určené učinit příslušná výchovná opatření a na základě výše uvedeného zákona svěřit dítě do pěstounské péče, pokud nelze dítě především osvojit anebo není ústavní výchova pro dítě vhodnější.

Pěstounská péče je zvláštní forma náhradní výchovy v rodině nebo v prostředí, které rodinu připomíná. Dítě není (v právním smyslu) jejich dítětem, nemění své jméno ani příjmení, jeho biologičtí rodiče mají k němu veškeré právní povinnosti. Stojí tak vedle pěstouna nadále jako jeho zákonní zástupci. Pěstouni se ale naopak starají o dítě tak, jako by bylo jejich, Z tohoto důvodu dostávají ze strany státu hmotné zabezpečení.

Osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. Dítě může být svěřeno do péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů. Pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte, k výkonu mimořádných záležitostí žádají souhlas rodičů, případně rozhodnutí za ně vydává soud. Soud je oprávněn stanovit pěstounovi povinnost podávat o výkonu pěstounské péče pravidelné zprávy soudu.

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a zaniká buď zletilostí dítěte, tj. v jeho 18ti letech, nebo úmrtím, a to jak pěstouna, tak dítěte. Pěstounská péče může být zrušena jen z velmi vážných důvodů, a to pouze soudem. O zrušení musí žádat především pěstoun nebo musí být jiné závažné důvody, např. dítě si není schopno zvyknout na prostředí nové rodiny.

V případě svěřeni dítěte do této péče není zásadně vyloučen styk původních rodičů s dítětem, ale soud může toto na základě žádosti omezit nebo zrušit pro nevhodnost styku dítěte s biologickým rodičem a to v případech, kdy styk s biologickým rodičem negativně působí na dítě. Rozhodování o nejdůležitější otázkách (např. o volbě povolání, cestování dítěte do zahraničí a s tím např. vyřízení cestovních dokladů apod.) zůstává vyhrazeno pokrevním rodičům, pokud nejsou zbaveni rodičovských práv. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte, ani tímto mu nevzniká příbuzenský stav mezi dítětem a pěstouny, ani s jinými pokrevními příbuznými. Pěstoun tedy nemá k dítěti rodičovskou odpovědnost, tzn. že nemůže rozhodovat v důležitých životních záležitostech dítěte. V takových případech musí dávat souhlas rodiče nebo opatrovník.

Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče ve věku, kdy je schopno posoudit její obsah, má být také zajištěno jeho vyjádření. Podle § 15 zákona číslo 50/1973 Sbírky ve znění pozdějších předpisů je k rozhodování o pěstounské péči oprávněn příslušný soud, v jehož obvodu má dítě své trvalé bydliště.

Než soud svěří dítě do pěstounské péče, je povinen si o mimo jiné vyžádat vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V případech, kdy je dítě v ústavu z rozhodnutí soudu, může soud dočasně svěřit dítě do péče osobě, která má zájem stát se pěstounem. Před rozhodnutím soudu může být rozhodnutím příslušného orgánu dítě svěřeno na tři měsíce do péče budoucího pěstouna. Jestliže ale soud do této doby nevynese rozsudek o svěřeni dítěte do pěstounské péče, dočasné svěřeni dítěte uplynutím této doby pozbývá účinnosti. Příslušné orgány také pravidelně rodinu pěstouna kontaktují a dohlížíjí na to, zda je zde splněn účel pěstounské péče a v případě potřeby mohou učinit potřebná opatření a rozhodnutí ve prospěch dítěte. Z tohoto vyplývá i povinnost pěstouna umožnit příslušnému pracovníkovi dohled nad výkonem pěstounské péče.

Pěstoun má povinnost o dítě pečovat, ale nemá právo dítě zastupovat ani povinnost vyživovat. Má-li pěstoun zato, že rozhodnutí zákonného zástupce není v souladu s potřebami dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu. Biologičtí rodiče jsou tedy účastníky všech soudních řízení týkajících se dítěte. Vědí tak, kde jejich dítě vyrůstá. Pokud by ale chtěli převzít dítě zpět do své péče, musí požádat místně příslušný soud o zrušení pěstounské péče. Soud potom pečlivě zvažuje, zda původní biologická rodina má podmínky a předpoklady pro zdárnou péči a pečlivou výchovu dítěte. Zvažuje také, zda by pro dítě toto vrácení do původní biologické rodiny bylo přínosem či nikoliv. Soud si pro své rozhodnutí vyžádá posudky a potvrzení z oddělení sociálně právní ochrany dítěte místně příslušného úřadu, posudky ze školy dítěte, z psychologického vyšetření a další, které budou dle jeho uvážení zapotřebí.

5.1 Děti vhodné pro pěstounskou péči

Pro pěstounské rodiny jsou vybírány především děti, které potřebují trvalou nebo dlouhodobou individuální péči a výchovu v náhradní rodině a nejsou pro svůj handicap vhodné pro osvojení. Do této skupiny patří také děti, které potřebují umístění v rodině na kratší dobu – nemoc rodičů, rodiče jsou ve výkonu trestu – nebo děti, které nejsou právně volné, tj. děti, u kterých brání osvojení především „právní volnost“ – tj. nesouhlas rodičů..

5.2 Typy pěstounské péče

Počátky pěstounské péče v České republice se řadí na počátek 60tých let.

Pěstounská péče individuální

Probíhá v běžném rodinném prostředí.

Pěstounská péče skupinová

Lidská společnost se ve vlastním zájmu snaží dětem pomoci. Proto vzniklo Sdružení

SOS dětských vesniček jako nezisková, nepolitická, nestátní humanistická organizace. Je to vedle adopce a individuální pěstounské péče další šance pro děti z dětských domovů vyrůstat v zdánlivě náhradní rodině..

Opatrovnictví

Opatrovnictví je další forma náhradní rodinné péče. O ustanovení opatrovníkem rozhoduje soud usnesením, v němž vymezí rozsah práv a povinností k dítěti a to vždy s ohledem na důvod, pro který byl dítěti opatrovník ustanoven. Opatrovník vykonává pouze některá rozhodnutí stanovená právem, není však zákonným zástupcem dítěte.

Poručnictví

*„Pokud dítě nemá rodiče, kteří mu buď zemřeli, nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, určí soud dítěti poručníka, který bude nezletilé dítě (poručence) vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů“.*¹⁰

Soud ustanoví dítěti poručníka v případě že :

- rodiče dítěte zemřeli,
- byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti,
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Vztah mezi poručníkem a dítětem zákon definuje jako vztah osob blízkých ve smyslu § 116 občanského zákoníku. Pokud poručník péči o dítě osobně vykonává, má on i dítě nárok na stejné hmotné zabezpečení, jako by šlo o pěstounskou péči. Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Mezi poručníkem a dítětem však nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem.. Zákon stanoví rozsah práv a povinností poručníka k dítěti takto:

- výchova dítěte,
- zastupování dítěte,
- správa majetku.

¹⁰ (Choděra, O., *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada, 2002, str. 56)

Výkon této funkce je pod pravidelným dohledem soudu. Poručník podává zprávy soudu o osobě poručenice. Jakékoliv rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem.

Poručník zodpovídá a je povinen podávat soudu zprávy o poručenci – dítěti a předkládat účty z hospodaření se jměním poručenice. Pokud dítě nemá majetek nebo má majetek zanedbatelné hodnoty, může soud zprostit poručníka z povinnosti předkládat účty o hospodaření se jměním poručenice.

Předadopční péče

Než soud svěří dítě budoucímu osvojitelům, musí být dítě v jejich péči a na jejich náklady po dobu nejméně tří měsíců. Tato péče se nazývá předadopční. Tato péče má za úkol, aby si dítě v nové rodině zvyklo, aby se mohlo posoudit, jak nová rodina bude na dítě reagovat, ale hlavně, jak bude dítě v nové rodině akceptováno, jak tam bude prospívat a zda je tato forma jeho dalšího soužití pro něj prospěšná. V případě, že o osvojení žádá pěstoun, předadopční péče se nevyžaduje, protože by již byla zbytečná.¹¹

5.3 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se dítěte ujali. Hmotné nároky (dávky) pěstounské péče upravuje zákon č. 117/1995 Sb. O státní sociálně podpoře – v ustanoveních §§ 36 až 43, a ve znění pozdějších předpisů.

Pěstouni pečující o nezaopatřené dítě, (nejdéle však do 26ti let jeho věku), které jim bylo svěřeno do pěstounské péče, mají nárok na různé sociální dávky. Tyto dávky jsou určeny ke krytí nákladů svěřených dětí, na odměnu pěstouna a další náklady spojené s touto péčí. Jedná se o tyto dávky :

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- odměna pěstouna

¹¹ (Choděra, O., *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada, 2002).

- příspěvek při převzetí dítěte
- příspěvek na nákup motorového vozidla.

Mimo těchto dávek náleží pěstounovi i další dávky státní sociální podpory, např.:

- přídavek na dítě
- rodičovský příspěvek
- a další (mimo sociálního příplatku)

Výše odměn a příspěvků je závislá na věku dítěte, jeho zdravotním stavu a v ne poslední míře na tom, o kolik dětí se pěstoun stará. Výše těchto příspěvků je zobrazena v níže uvedených tabulkách.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte podle věku a zdravotního stavu dítěte v pěstounské péči.

Právní úprava do 31. 12. 2006.

Tabulka č. 1

	zdravé dítě	dlouhodobě nemocné	dlouhodobě zdravotně postižené	dlouhodobě těžce zdravotně postižené
Nezaopatřené dítě ve věku	koeficient 2,00	koeficient 2,10	koeficient 2,60	koeficient 2,80
do 6 let	3500	3675	4550	4900
od 6 do 10 let	3900	4095	5070	5460
od 10 do 15 let	4620	4851	6006	6468
od 15 do 26 let	5060	5313	6578	7084

Zdroj : http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece

Právní úprava od 1. 1. 2007

Tabulka č. 2

	zdravé dítě	dlouhodobě nemocné	dlouhodobě zdravotně postižené	dlouhodobě těžce zdravotně postižené
Nezaopatřené dítě ve věku	koeficient 2,30	koeficient 2,35	koeficient 2,90	koeficient 3,10
do 6 let	3680	3760	4640	4960
od 6 do 15 let	4508	4606	5684	6076
od 15 do 26 let	5175	5288	6525	6975

Zdroj : http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece

Tento příspěvek se poskytuje na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte a je odvozován z výše životního minima, věku a zdravotního stavu dítěte. Tento příspěvek je ošetřen v § 37, odst. 1,2,3, a § 38

Výše odměny pěstouna

Tabulka č. 3

počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna do 31.12.2006 v Kč měsíčně	výše odměny pěstouna od 1.1.2007 v Kč měsíčně
1	2400	3126
2	4800	6252
3	15600	17193
4	17040	18756
1 dlouhodobě těžce zdravotně postižené	15600	17193

Zdroj : http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece

„Odměna pěstouna“ je určitým způsobem společenské uznání osobě, která pečuje o cizí dítě jí svěřené do péče. Nárok na odměnu je zakotven v § 40 odst. 1 a 2. Výše odměny pěstouna je odvislá od počtu dětí, které jsou mu svěřeny do péče.

Příspěvek při převzetí dítěte

Tabulka č. 4

do 31. 12. 2006		od 1. 1. 2007	
Věk dítěte	Příspěvek	Věk dítěte	Příspěvek
do 6 let	7000	do 6 let	7120
6 - 10 let	7800	6 - 15 let	8722
10 - 15 let	9240	15 - 26 let	10013
15 - 26 let	10120		

Zdroj : http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece

Pěstoun má při převzetí dítěte do své péče nárok na „Příspěvek při převzetí dítěte“ (§41 odst. 1), který se odvíjí od věku dítěte a životního minima.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Nárok na příspěvek na zakoupení motorového vozidla má pěstoun, který pečuje nejméně o čtyři děti. Toto vozidlo nesmí ale používat pro výdělečnou činnost - § 42 odst. 1. Výše příspěvku činí 70% pořizovací ceny motorového vozidla, nejvýše však 100 000 Kč. Součet příspěvků za posledních deset let při podávání žádosti nesmí ale přesáhnout částku 200 000 Kč.

6. Dětské domovy

Ústavní výchova je opatření nařizované soudem v občanskoprávním řízení podle zákona o rodině nezletilým do osmnácti let. Nařizuje se v případech, kdy jiné předcházející výchovné opatření, jako například napomenutí, dohled nad výchovou, svěřením dítěte do péče jiného občana atd., nevedlo k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu zabezpečit.¹²

Dětské domovy mají v síti školských zařízení pro ústavní a ochranou výchovu specifické postavení. Jejich úkolem je zajistit všestrannou výchovu a materiální péči dětem a mládeži postrádajícím z nejrůznějších příčin vlastní pozitivní prostředí. Prostřednictvím dětských domovů zabezpečuje stát náhradní výchovnou péči všem nezletilým, jejichž situace takový druh pomoci vyžaduje. Posláním dětských domovů je vytvořit v podmínkách kolektivního výchovného zařízení takové prostředí, které by co nejúčinněji přispívalo k harmonickému vývoji osobnosti mladého jedince, poskytovalo mu dostatek intimity, jistoty, pocit pevného zázemí a současně dostatek podnětů a možností k rozvíjení a uspokojování jeho citových potřeb. Rodina zůstává i pro dětské domovy inspirujícím vzorem.

Role, kterou dětské domovy v životě mladého jedince sehrávají, je komplikovaná skutečností, že v řadě případů nelze překlénout a zahladit životní zkušenosti, které si dítě z předchozího negativně působícího nebo nedostatečně podnětného prostředí přineslo. Někdy je nutno čelit i případným dalším negativním tendencím ze strany rodičů, neboť jejich rodičovská práva jsou v dnešní době omezena pouze tak, že rodič nesmí mít dítě ve vlastní péči, jinak mu ale všechna rodičovská práva zůstávají.

¹².(Chuděra, O., *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada, 2002).

6.1 Vývoj a historie dětských domovů

Z Ottova naučného slovníku se pod heslem „opatrovna“ dovídáme : „... *Opatrovna jest ústav pro dítky školou ještě nepovinné (3-6 let), jež zde zůstávají od rána do večera pod dozorem pěstounek, přiměřeně se zaměstnávají hrami, zpěvem, vypravováním apod. A jsou zde i stravovány.....!*“

První českou opatrovnu založil Jan Svoboda v Praze na Hrádku roku 1832, druhá opatrovna byla založena téhož roku v Karlíně. O zařízení obou těchto opatroven měli zásluhu Karel hrabě Chotek společně s purkmistrem pražským Spořilem. Nákladem obce pražské byla založena první opatrovna v roce 1862 u sv. Štěpána a roku 1869 druhá opatrovna u sv. Jakuba na Starém městě. Ve druhé polovině 19. století bylo těchto opatroven v Čechách zřízeno na 200, obzvláště v rozvíjejících se průmyslových oblastech.

Tyto opatrovny byly jakýmsi předchůdcem dětských domovů. Již školský zákon z roku 1869 pamatoval na zřizování ústavů pro děti vyžadující veřejnou péči a tyto ústavy přenechal zemskému zákonodárství. Za další předchůdce dětských domovů můžeme pokládat dřívější sirotčince a útulky, které byly budovány na ryze charitativním základě již koncem minulého století. Ústavy poskytovaly dětem nejnnutnější zaopatření.

Sirotčince soukromé, spolkové i veřejné existovaly u nás dlouho vedle sebe. Tak například v roce 1908 jich bylo v Čechách 77 a na Moravě ještě v roce bylo vedle veřejných okresních dětských domovů 34 útulků pro děti a sirotčinců vydržovaných různými institucemi soukromými a církevními a 10 sirotčinců městských. Do roku 1948, kdy činnost okresních péčí o mládež zanikla, byly vybudovány okresní dětské domovy ve velké většině okresů. Tak například na Moravě bylo v roce 1921 jen 12 okresních domovů a v roce 1926 již 31 těchto domovů. Za dalších deset let vzrostl potom tento počet domovů na 60 a v roce 1948 bylo těchto domovů již na sedmdesát.. Dětské domovy v tomto období byly zřizovány jako malé ústavy rodinného typu s kapacitou 15 – 25 ti dětí. Život v těchto domovech se snažil co nejvíce navodit život v rodině.

Obrat v organizaci a pojetí péče o děti nastal až po druhé světové válce. Ústavní výchově, která byla dosud převážně odkázána na dobročinnost, se tak dostalo pevného materiálního a právního zajištění. Dětské domovy přestaly být charitativními sociálními institucemi a staly se zařízeními výchovnými. Začleněním do školské soustavy získaly právní a organizační základnu pro svůj další rozvoj.

6.2 Organizace a činnost dětského domova

V dětských domovech jsou děti ve věku od tří do osmnácti případně devatenácti let. Ve výjimečných případech, kdy dítě studuje nebo se soustavně připravuje na svoje povolání, zde může zůstat i déle, nejvýše však do svých 26ti let. Děti zde navštěvují mateřskou školu, speciální mateřskou školu, základní a zvláštní školu, pomocnou školu, učiliště, střední školy a výjimečně i vysokou školu. Kladem současného dětského domova je skutečnost, že dětský domov usiluje o vytvoření co největšího prostoru pro respektování individuálních zájmů dítěte, o potlačení nadbytečného direktivního organizování a o dostatečné vlastní soukromí každého dítěte. V rámci volného času mají děti možnost rozvíjet své schopnosti, záliby a zájmy v různých mimoškolských aktivitách. Dětský domov se zároveň snaží uchránit dítě negativnímu vlivu okolního prostředí (kouření, alkohol, drogy).

Po dosažení plnoletosti nebo po ukončení přípravy na budoucí povolání je dítě z dětského domova obvykle propuštěno. Velkým problémem se zde potom stává adaptace dítěte na nové prostředí. V některých domovech jsou zřizovány tzv. startovací byty, kde dítě může žít ještě rok po skončení školy. Dětský domov se také snaží, aby město přidělilo těmto mladým lidem odpovídající bydlení, ale i když s to povede, často není jednoduché aby se tyto odchovanci domovů zde naučili žít. Další možností kam děti mohou jít jsou azylové domy a nově vznikající „domy na půli cesty“. Při ukončení pobytu v dětském domově, mohou děti dostat tzv. věcnou pomoc až do výše 10 000 – 15 000 Kč, buď v peněžní podobě, nejčastěji ale jako vybavení praktickými věcmi (oblečení, ručníky, peřiny, nádobí...).

7. Dětské SOS vesničky

První SOS vesnička byla založena roku 1949 v rakouském Imstu, nedaleko Innsbrucku. Jako první v ní našli náhradní domov váleční sirotci. Zakladatelem byl Rakušan, Dr. Herman Gmeiner, který podstatu fungování SOS vesničky založil na čtyřech jednoduchých principech :

- **Matka**

Pro opuštěné dítě je jednou z nejdůležitějších věcí, že dostává matku, která je pro dítě zdrojem jistoty, bezpečí a lásky.

- **Děti**

Jedná se převážně o rodiny, kde žije v průměru 5-7 dětí, vlastní i nevlastní sourozenci. Žijí tu společně chlapci i děvčata různého věku, navazují spolu navzájem citové vazby k matce a sourozencům a postupně vytvářejí vlastní rodinu.

- **Dům**

Rodina vždy žije a hospodáří v samostatném domě, který se jim stává místem skutečného domova, kam se děti vracejí ať už ze školy nebo později z učení, na studiích a nebo i když si už založili vlastní existenci a rodinu. Je to místo, kde mohou najít vždy svůj kousek bezpečí a lásky.

- **Vesnička**

Vesničku tvoří společenství jednotlivých domů. Většinou se jedná o skupinu cca 10ti domů, které jsou součástí přilehlé obce nebo města. Vesnička poskytuje rodinám nejenom potřebné sociální zázemí, ale i nezbytnou sociální pomoc.

Dnes jsou SOS vesničky více jak ve 130 zemích světa. Mezinárodní organizace SOS vesniček však nebuduje jen nové domovy pro opuštěné děti, ale v řadě zemí pomáhá stavět mateřské i základní školy, dílny nebo obchodní sítě.

7.1 Historie SOS dětských vesniček u nás :

Na podzim roku 1967 uskutečnil Dr. Herman Gmeiner svoji první návštěvu v Československu a následně v roce 1968 bylo založeno české Sdružení dětských SOS vesniček. Cílem organizace je poskytnout náhradní rodinné prostředí dětem, kterým vlastní rodina selhala. Koncepce organizace je založena na tom, že dítě potřebuje ke svému zdravému vývoji především dostatek mateřské lásky a bezpečný domov. Bylo založeno konto 777 SOS dětských vesniček, na které začaly přicházet první peněžité dary. Již v následujícím roce – v roce 1969 bylo na kontě více než 28 mil. Kč a byla zahájena první etapa výstavby SOS dětské vesničky v Doubí u Karlových Varů. Tato vesnička zahájuje svoji činnost v roce 1970. Je přihlášeno na 118 dětí a připraveno 13 maminek, které se o ně budou starat. V tomto roce je také položen základní kámen ke druhé vesničce, a to ve Chvalčově na Zlínsku.

Roku 1971 je zahájena výstavba vesničky ve Chvalčově, v roce 1972 v Brně – Medlánkách. SOS vesnička ve Chvalčově stačila ještě v roce 1973 zahájit svoji činnost, ale již o rok později, v roce 1974 byla správa dětských vesniček převedena do pravomoci státu. Likvidační komise potom v letech 1975-1976 ukončila činnost sdružení a majetek sdružení ve výši cca 54 mil Kčs byl převeden a odevzdán státu. Celých dlouhých 14 let byla činnost vesniček pozastavena, tj. až do roku 1989 kdy bylo obnoveno Sdružení SOS dětských vesniček. Navrácení majetku ale ještě neproběhlo. Teprve v roce 1991 byla navracena SOS vesnička Doubí a v roce 1992 byl navrácen majetek SOS vesničky ve Chvalčově.

Rok 1993 – byl rokem přijetí českého sdružení SOS vesniček za řádného člena mezinárodní organizace SOS – Kindendorf International se sídlem v Rakousku. Tento rok také zahájil činnost SOS domov mládeže v Karlových Varech. Dalším významným rokem v činnosti SOS vesniček je rok 1997 kdy začínají fungovat první dva dokončené domy v Brně – Medlánkách. Tyto domy ale zatím fungují jako centrum pro školení nových maminek. Rok 1998 se zapsal jako rok, kdy byla rekonstruována SOS dětská vesnička ve Chvalčově na Zlínsku a kdy byla plně obsazena novými rodinami

Dřívější SOS domov mládeže v Karlových Varech začíná od roku 1999 svoji činnost jako Komunita mládeže . Má svoje sídlo i nadále v Karlových Varech a je určen pro dospívající a dospělé z SOS dětské vesničky v Doubí.. Tato vesnička potom v letech 2000-2001 prochází generální rekonstrukcí.

Pro dostavbu SOS dětské vesničky v Brně – Mediánkách je položen nový základní kámen v létě roku 2002. V letech 2002– 2003 je vesnička dostavěna.

7.2 Matka v SOS vesničce

SOS maminkou se může stát každá žena ve věku mezi 25ti až 42 lety věku. Tato žena má být svobodná, ovdovělá, bezdětná, opuštěná nebo rozvedená, zkrátka žena, která nemá vlastní rodinu, ale pro kterou starání se o děti je hlavním smyslem jejího života. Za svoji práci pro SOS vesničku – rodinu, dostává každá matka odměnu, která je čistě jen její a jen na ní záleží, jak s těmito penězi naloží.

Jak se stát matkou v SOS vesničce

První kontakty většinou získávají ženy z inzerátů z novin, kde organizace zajišťující výběr matek podává svůj inzerát. Jak jsem již uvedla, matkou se může stát žena ve věku 25-42 let, která je bez svojí rodiny. Jako každá zájemkyně si musí podat žádost do Prahy na Národní kancelář sdružení SOS vesniček, která sídlí na Pražském hradu a kde tuto žádost posoudí a přizvou ji k dalšímu jednání. Budoucí matka musí projít řadou školení atestů, zúčastní se konzultací s pedagogickými poradci, musí absolvovat několikaměsíční školení. Absolvují se také psychologické testy. Teprve na základě těchto poznatků a výsledků komise rozhoduje, zda je vhodná či nikoli stát se matkou – pěstounkou v dětské SOS vesničce. Při těchto testech odpadá asi polovina žadatelek o matku v SOS dětské vesničce. Následně potom absolvují tříměsíční kurz praxe. Úspěšnost projití všemi kroky od přihlášení se po přijmutí za matku je asi 6 žen ze 200,

II. část - praktická

8. Základní informace pro žadatele o osvojení nebo pěstounskou péči

Pokud se jednotlivec nebo manželé rozhodnou, že mají v sobě dostatek síly, lásky a pochopení a že jsou schopni a ochotni poskytnout domov opuštěnému dítěti, čeká je dlouhá a mnohdy i velice náročná část jejich života, při které musí podstoupit různá vyšetření a doložit mnoho různých potvrzení.

1. krok

Pokud jsou již rozhodnutí, že dítě přijmou do rodiny, musí v první řadě navštívit oddělení sociálně právní ochrany dětí městského úřadu příslušného dle trvalého bydliště (tzv. trojková obec), kde svoji žádost přednese příslušné pracovníci a kde si podá žádost o svěřeni dítěte, ať už se jedná o adopci nebo pěstounskou péči. Žádost musí být sepsána na příslušném formuláři (viz příloha č. 1, 2, 3) a dále doložena těmito předepsanými formuláři :

- potvrzení o výši příjmu – manželů i jednotlivce,
- posudky zaměstnavatelů žadatelů,
- potvrzení o zdravotním stavu žadatelů,
- výpisem z trestního rejstříku.

Sociální pracovník po seřídění všech předepsaných tiskopisů a potvrzení provede šetření, při kterém si ověřuje doložené skutečnosti – nacionále žadatelů, jejich rodinný stav, představa o přijímaném dítěti – jeho věk, etnikum, zdravotní stav...atd. Při osobní návštěvě v bydlišti žadatelů posoudí jejich bytovou a majetkovou situaci. Po ukončení tohoto šetření sepiše závěrečnou zprávu a spis žadatelů postoupí Krajskému úřadu. Toto šetření trvá asi 3 měsíce.

2. krok

Krajský úřad po prostudování předložené žádosti pozve žadatele na psychologické testy. Za stěžejní faktor psychologického posouzení vhodnosti žadatelů bývá považován rozhovor zaměřená na jejich motivaci k přijetí dítěte, na očekávání ve vztahu k dítěti a na vývoj a aktuální situaci v manželství, na rodinnou a osobní anamnézu. Po zdárném absolvování těchto testů musí žadatel předstoupit před posudkového lékaře, který dále

zhodnotí předloženou zdravotní dokumentaci žadatelů. Pokud i těmito testy projdou, obdrží žadatelé Rozhodnutí o prověření a zařazení do seznamu žadatelů.

3. krok

Po postoupení žádosti k dalšímu vyřízení je žadatelům uložena povinnost se na výzvu zúčastnit tzv. přípravy žadatelů. Příprava žadatelů je skupinové sezení v rozsahu několika desítek hodin, při kterém jsou žadatelé seznamováni s různými problémy a situacemi, se kterými se mohou jako náhradní rodiče setkat, zúčastňují se různých přednášek psychologů a dalších odborných pracovníků, kteří je připravují na přijetí dítěte do rodiny. Při skupinové práci v odborné přípravě dochází většinou u žadatelů k ujasnění si svojí životní pozice a role budoucího adoptivního rodiče. Celá tato procedura trvá 3 – 6 měsíců a je pro žadatele povinná.

4. krok

Po absolvování přípravy žadatelů se potencionální pěstouni a osvojitelé vrací na pracoviště krajského úřadu, kde je jejich žádost o svěřeni dítěte.

5.krok

pokud není jejich žádost vyřízena v průběhu jednoho roku, postupuje se jejich spis na Ministerstvo práce a sociálních věcí.

6. krok

V případě souhlasu osvojitelů je odeslán po roce jejich spis na úřad péče o mládež.

9. Děti v dětských domovech a kojeneckých ústavech

V této části práce jsem se zaměřila na prostředí a podmínky dětí v Dětských domovech a kojeneckých ústavech. Navštívila jsem tyto Dětské domovy a kojenecké ústavy :

- Dětský domov Tišnov
- Dětský domov Lipník nad Bečvou
- Dětský domov Bojkovice
- Dětský domov Vranov u Brna
- Dětský domov Dagmar, Brno
- Kojenecký ústav Valašské Meziříčí
- Kojenecký ústav Brno
- Dětské centrum Zlín
- Dětská vesnička SOS Brno
- Dětské centrum Jihlava
- Dětský domov Humpolec
- Dětský domov Zruč nad Sázavou
- Dětský domov Nová Ves u Chotěboře

V další práci jsem se snažila přiblížit prostředí v uvedených domovech. Nebylo mým cílem, a ani to není v mých možnostech zhodnotit, který domov je lepší a který horší, kde se lépe a kde hůře starají o svěřené děti. Myslím si, že všichni se za daných podmínek, které mají pro svoji práci, snaží dát dětem to nejlepší ze sebe co mohou, co nejvíce jim nahradit domov a co nejlépe je připravit do dalšího života.

9.1 Dětský domov Tišnov

Psal se rok 1949 a v Tišnově byl otevřen Dětský domov. Za dobu svého trvání prošel mnoha změnami. Nejvýraznější změna byla v roce 2000, kdy se domov stěhoval do nových prostor a proběhla první část rekonstrukce objektu DD. V roce 2006 probíhala druhá část rekonstrukce a v únoru 2007 se děti mohly nastěhovat do

znovuotevřeného objektu domova. Zřizovatelem domova je Krajský úřad Jihomoravského kraje.

V současnosti má nově zrekonstruovaný domov kapacitu 24 dětí. Tato kapacita bude ale navýšena na 32 dětí, kterou budou rozděleny do čtyř rodinných skupin – tzv. „rodinek“, vždy po 6 – 8 dětech, podle obsazenosti domova. O děti se mimo provozních zaměstnanců stará i 9 denních vychovatelů a jeden noční vychovatel. Nejmladší dítě umístěné v domově navštěvuje mateřskou školku, jedna dívka je na střední škole. Ostatní děti jsou žáky základních škol.

Jak jsem již uvedla, děti jsou rozděleny do rodinných skupin – rodinek. Každá rodinka je vybavena společenskou místností s kuchyňským koutem. V společenské místnosti mají děti DVD přehrávače, barevné TV, PC. Kuchyňské kouty jsou vybaveny lednicí, sporákem a potřebným kuchyňským zařízením. V každé rodince je dále sociální zařízení – koupelna se sprchou a vanou a dvě WC. V každé rodince je také automatická pračka, kde si děti za asistence tet perou svoje oblečení. Děti jsou v každé rodince umístěny ve čtyřech dvoulůžkových pokojích. Stravování dětí zajišťuje ve společné kuchyni teta kuchařka.

Do domova přicházejí děti převážně z kojeneckých ústavů nebo od rodin. Z domova odchází v průměru ročně 2-3 děti do pěstounských rodin, 1-2 děti na osvojení a 4-5 dětí zpět do svých biologických rodin.

Domov je umístěný mimo centrum Tišnova, pod lesem, přesto zůstává v centru a není odsunut na okraj. Je velmi pěkně a účelově vybaven a z mého pohledu zajišťuje dětem veškerý prostor a možnosti pro jejich rozvíjení. Z prohlídky domova i z přístupu vychovatelů jsem měla velmi dobrý dojem.

9.2 Dětský domov Lipník nad Bečvou

Za první republiky, v roce 1927, byl založen v Lipníku nad Bečvou, domov pro děti, které již nikoho nemají nebo jsou tzv. sociálními sirotky. Budova domova prodělala

v roce 1997 rekonstrukci. Zřizovatelem domova je Krajský úřad Olomouckého kraje. Děti a tety v domově mají pro svoji činnost motto: „*Bij se na hřišti a ne doma*“. Toto svoje motto uplatňují na turnajích ve vybíjené, kterých se aktivně zúčastní.

Kapacita domova je 25 dětí. V současnosti v domově žijí děti ve věku od 10ti do 18ti let. Jeden mladistvý navštěvuje vyšší Odbornou školu, pět studentů a studentek je na střední škole, ostatní děti navštěvují základní školy v místě.

Děti jsou v domově rozděleny do tří rodinných skupin. Každá rodinná skupina má svoji kuchyňku, kde si děti pod vedením tet učí připravovat a vařit snídaně, svačiny a večeře. O víkendu si děti pod dohledem tet učí připravovat i obědy a podle věku a svých schopností se do těchto příprav zapojují. Pouze ve dnech školního vyučování jim obědy připravuje teta kuchařka v domovské kuchyni. Každá rodinka má i svoje sociální zázemí – koupelnu se dvěma sprchovými kouty a toaletu. Každá rodinka má také svoji automatickou pračku, kde se děti pod vedením a dohledem tet učí pečovat o svoje oblečení. Ke každé rodince také patří společný obývací pokoj. Svoje chvíle odpočinku tráví děti v rodince na dvoulůžkových pokojích. Každá rodinka má čtyři tyto pokoje.

Péči a starost o děti přebírají tety vychovatelky. Na každou rodinku připadají 2-3 tety denní a 1 teta zajišťující noční službu. O péči o děti se starají i ostatní pracovníci, kteří zajišťují bezproblémový chod domova. Nad všemi bdí ochotná a milá paní ředitelka, která je dětem druhou mámou.

Domov leží na kraji města, ne však daleko od centra. Ač se jedná o starší budovu, celý domov i se svým okolím působí velmi čistě a pohodově. Dětem se zde líbí a cítí se tu velmi spokojeně. I na mne tento domov udělal velmi příznivý dojem.

9.3 Dětský domov Bojkovice

Dětský domov v Bojkovicích byl postaven v letech 1938/39, a do dnešní doby prošel mnoha přestavbami. Poslední rekonstrukci prodělal v roce 2005 a získal tak svoji dnešní podobu. Zřizovatelem domova je Krajský úřad Zlínského kraje a domovu úspěšně velí

pan ředitel Mgr. Pavel Šoltys. Spolu s panem ředitelem stráží vchod do domova i obrovský plyšový slon, který mají děti jako svůj talisman.

Domov se snaží dětem co nejvíce přiblížit rodinné zázemí. Děti jsou zde proto rozděleny do tří rodinných skupin, kdy každá skupina má svoji samostatnou rodinnou buňku – byt. Pro snazší rozlišení dětí mají rodinky i své názvy – žlutá jsou sluníčka, modré ryby a zelené žabky. Do každé „rodince“ je možno umístit až 8 dětí – kapacita domova je tedy 24 dětí. V současnosti nachází pod střechem domova své místo 21 dětí – 11 dívek a 10 chlapců ve věku od tří let do šestnácti. V současnosti navštěvují tři děti mateřskou školu, šestnáct dětí je na základní škole a dva se připravují na své povolání v odborných učilištích.

Součástí každého bytu – rodinky je obývací pokoj s kuchyňským koutem, jedna ložnice pro dvě děti, a dvě ložnice po třech dětech, vlastní sociální zařízení. Vedení domova se snaží, aby na každém pokoji měly děti alespoň jeden počítač, na kterém si mohou dělat přípravu na výuku nebo jen tak hrát hry. V rámci přivykání na rodinnou výchovu si děti ve svých rodinkách připravují sami snídaně, svačiny a večeře. Potřebné suroviny jim vydává teta kuchařka v centrální kuchyni, kde se vaří v pracovní dny obědy pro celý domov a dětem jsou potom následně rozdělovány na rodinky. O víkendech jsou potom i děti zapojeny do přípravy oběda.

O blaho dětí se v domově starají dále tři odborní vychovatelé na každou rodinku, teta kuchařka, strejda údržbář, teta uklízečka, teta sociální. Domov si svoji činnost neumí představit ani bez štědrých darů svých sponzorů. V rámci přestavby bylo pro děti zbudováno i nové hřiště, „dřevěné městečko plné prolézaček, houpaček, se skluzavkou a pískovištěm. Děti mají i svůj malý venkovní bazének a v kotci svého kamaráda – psa.

V rámci domova je zřízen i jeden tzv. „startovací byt“, kde dítě, kterému již bylo šestnáct let a připravuje se na svoje budoucí povolání, se také učí žít samo, byť pod dohledem tet. Toto dítě se učí hospodařit s přidělenými penězi (domov si pro tento účel vytvořil svoje peníze). Musí se naučit, že se platí za bydlení, vodu, topení, elektřinu, musí také zaplatit tetě kuchařce za suroviny na vaření, které mu teta kuchařka vydává, musí se naučit, že samo odpovídá za to, co bude jíst a kde a jak bude bydlet.

Do domova přicházejí nejčastěji děti z vlastních rodin, ve velmi malém procentu potom z kojeneckých ústavů. Většinou se děti podaří navrátit zpět do jejich biologických rodin, pouze ve dvou případech, za posledních pět let, byly děti, které musely být umístěny do diagnostického ústavu.

Prostředí domova působí velmi pozitivně, je vidět, že tety, které se tu dětem věnují, dělají svoji práci s láskou, že to není pro ně zaměstnání, ale práce, kterou mají rády. Tento přístup se potom odráží i na práci s dětmi. Dětem se v domově líbí a jsou zde spokojené. Do školy to nemají daleko, les je kousek cesty od domova a do krajského města Zlína, ani do lázeňského města Luhačovic to nemají zas tak daleko. Celkový dojem z návštěvy domova byl velice příznivý, milý a člověk zde měl opravdu ten pocit, že tu jsou všichni právě jen pro ty děti.

9.4 Dětský domov Vranov u Brna

V roce 1949 byl v okrese Brno – venkov, ve Vranově u Brna otevřen Dětský domov. Budova, ve které je umístěný prošla v letech 1968 – 1971 rekonstrukcí. V současné době, po vyjasnění majetkových nároků a otázky vlastnictví majetku Dětského domova stojí před generální rekonstrukcí, která umožní další a kvalitnější činnost, zejména v naplnění zákona 109, podle kterého současné dětské domovy pracují. Zřizovatelem tohoto dětského domova je Krajský úřad Jihomoravského kraje.

Současná kapacita domova je 24 svěřenců. Nyní je v domově 20 dětí ve věku od 6ti do 18ti let. Nejmladší chlapec navštěvuje mateřskou školku, tři děti studují na střední škole, čtyři navštěvují odborná učiliště, ostatní jsou žáky základní školy. Děti jsou rozděleny do tří rodinných skupin. Každá „rodinka“ má svoje sociální zázemí – koupelnu a toaletu. Děti jsou ubytovány ve dvou a třílůžkových pokojích, kde každé dítě má svoje místo na odpočinek i na učení. Stravování v domově zajišťují tety kuchařky, které vaří pro všechny děti ve společné kuchyni.

O děti v každé rodinné skupině se svorně starají dvě denní tety a jedna noční teta. Se starostí o děti jim pomáhají i ostatní pracovníci domova, včetně paní ředitelky, která má velké pochopení pro svoje svěřence.

Dětský domov ve Vranově je umístěn v pěkném, klidném prostředí, blízko autobusové zastávky spojů IDS JMK. V areálu domova se nachází bazén, ve kterém děti tráví v létě hodně času. Mimo zahrady, která je okolo celého domova, mají děti k dispozici i velmi pěkné hřiště. Ani do přírody nemají daleko, neboť les se jim rozrůstá již kousek za zahradou. Atmosféra domova je velmi vstřícná, dětem se zde musí velmi dobře žít. Po skončení stavebních prací, které snad začnou již v letošním roce, se bude tento domov jistě řadit mezi nejhezčí a nejúctulnější domovy ve správě Krajského úřadu Jihomoravského kraje.

9.5 Dětský domov Dagmar, Brno

„Každý, kdo zde chce pracovat, musí přicházet s myšlenkou, že je taky pro děti. To nejsou cizí děti. To jsou naše děti“. Takhle výstižně charakterizuje práci pedagogů a ostatních zaměstnanců domova jeho ředitelka pí. Dagmar Rohanová.

Dětský domov Dagmar nese jméno dánské královny Dagmar, dcery českého krále Přemysla Otakara I. Vznikl z iniciativy brněnského básníka, novináře a spisovatele Rudolfa Těsnohlídka, který po vzoru Dánska podnítil vznik tradice Vánočních stromů republiky. Z výnosů „vánočních stromů“ se potom v roce 1928 začalo s výstavbou dětského domova. Tento domov potom prodělal ve své historii řadu změn. V roce 1975 byl z tradičního domova přebudován na dětský domov rodinného typu. V roce 2006 byla potom provedena poslední velká stavební rekonstrukce, kdy v rámci této rekonstrukce bylo zřízeno zázemí pro třetí „rodinku“ a dva tzv. „startovací byty“.

Kapacita domova je dvacet pět dětí. Současnost domova představují tři rodinky s 21 dětmi.. Nejmladšímu obyvateli domova jsou čtyři roky, nejstarší studuje na vysoké škole – magisterské studium - a je mu 24 let. Také jedna dvacetiletá dívka studuje na vysoké škole v prvním ročníku Tito již bydlí v samostatných startovacích bytech a učí se samostatně hospodařit a organizovat si svůj čas. Ostatní děti jsou rozděleny do tří rodinek, kde jsou akceptovány vztahy mezi sourozenci. Každá rodinka má svoje sociální zázemí, kuchyňku, obývací pokoj a ložnice pro děti. Děti si pod vedením tet a strejdů

osvojují základní dovednosti a povinnosti při chodu domácnosti. Sami se učí prát si své věci, Pouze v pracovní dny jim vaří teta kuchařka, jinak se děti podílejí i na přípravě jídla v rodinkách. Prostředí jednotlivých rodinek je velice útulné, vyzařuje z nich láska a teplo. Zájmy dětí jsou zde plně respektovány, je brán velký zřetel na jejich talent a dovednosti. To vše vyžaduje od kolektivu vychovatelů trpělivou a velmi náročnou práci.

O blaho dětí se mimo sedmi tet a tří strejdů stará i teta sociální, teta kuchařka, teta pradlenka, teta uklízečka a strejda údržbář, všichni pod vedením paní ředitelky, která bdí nejen nad dětmi, ale i nad svými podřízenými. Všichni zaměstnanci domova si uvědomují, že děti zde mají hlavně je, že tu musejí být pro děti a že děti jsou zde na prvním místě. Pokud by někdo měl opačný názor, nemohl by svoji práci úspěšně vykonávat, neměl by tu mít svoje místo. Zaměstnanci všech domovů, nejen Dagmary, by měli mít stále na zřeteli, že děti tu nejsou pro ně, ale oni tu jsou pro děti. A to se jim v Dětském domově Dagmar bohatě daří.

Z domova si musí odnést každý návštěvník pocit, že zde dávají dětem opravdu to, co děti potřebují. Umocňuje to nejen atmosféra domova, ale i prostředí, ve kterém se domov nachází. Je v metropoli kraje, ale je přitom v přírodě, v místě, kde děti nemají daleko do škol a za kulturním vyžitím, ale přitom i v místě, kde mají děti dostatek možnosti pohybu na čerstvém vzduchu a to nejen na domovské zahradě., kde mají hřiště, průlezký, lavičky k odpočinku a bazén, ale i v přilehlém parku. Velkým cílem domova pro příští období je provést ještě rekonstrukci stávajícího hřiště. Celkový pocit, který z domova mám je velmi dobrý, protože domov poskytuje dětem vše, co potřebují pro svůj zdárný vývoj, tj. lásku a bezpečí, pocit, že mají někoho, ke komu mohou říjit se svými drobnými starostmi a radostmi.

9.6 Kojenecký ústav Valašské Meziříčí

V roce 1947 vznikl ve Valašském Meziříčí Domov pro matku a dítě, jako druhý takový domov na Moravě. V roce 1950 změnil se název na Kojenecký ústav a byl zaštitěn KÚNZ ve Zlíně.. Za svoji existenci prošel mnoha změnami. V letech 1967 – 1969 proběhla generální rekonstrukce a po ní byl otevřen jako Dětský domov pro děti

od 0 do 3 let. Od 1. ledna 2003 jsou příspěvkovou organizací s názvem Kojenecký ústav a dětský domov Valašské Meziříčí. . Zřizovatelem domova je Krajský úřad Zlínského kraje Poslední rekonstrukce proběhla v roce 2004, kdy z půdních prostor bylo vytvořeno pracoviště pro rehabilitační pracovníci. V letošním roce, tj. v roce 2007 se chystá další etapa přestavby půdních prostor a to na pokoj pro matky s dětmi. Tento pokoj bude mít svoje hygienické zázemí a kuchyňský kout, kde si matky budou moci připravovat stravu pro sebe a pro své dítě. V současnosti obývají matky pokoj, kde tyto možnosti nemají.

Kojenecký ústav má kapacitu 45 lůžek pro malé děti a 2 lůžka pro maminky, které své děti kojí. Poskytuje zde tak nepřetržitou péči opuštěným, ohroženým a postiženým dětem. Jsou zde umístěny děti, které jsou jednak odebrány soudní cestou svým rodičům, jednak děti rodičů, kteří z nějakého důvodu požádají o umístění dítěte v ústavu. Dále jsou zde děti, které po narození byly nabídnuty k adopci.

Nejmladšímu dítěti, které je v současnosti umístěno v Kojeneckém ústavu jsou dva měsíce, nejstarší mělo na podzim 4 roky a navštěvuje mateřskou školku. Kojenecký ústav a dětský domov poskytuje komplexní zdravotní, výchovnou, rehabilitační a sociální péči. Výchovná péče je zaměřena na rozvoj myšlení a samostatnosti při sebeobsluze. Péče o děti je zásadně individuální, zohledňuje jejich potřeby a zájmy, přizpůsobuje se jejich potřebám, respektuje sourozenecké skupiny.

Děti jsou rozděleny do dvou oddělení:

- *Kojenecké* – děti jsou zde rozděleny do skupinek po 5ti až 6ti dětech ve věku do šesti měsíců. Starají se zde o ně zdravotní sestry.
- *Batolíci* – oddělení je rozděleno na starší a mladší batolata. Skupinku zde tvoří 4 – 5 dětí, o které se rovněž starají zdravotní sestry.

O všechny děti se pod vedením hlavní sestry stará celkem 17 zdravotních sester, 1 dietní sestra, 2 ošetřovatelky a další pomocný personál. Do kojeneckého ústavu dále dochází 1x týdně speciální pedagog a 2x týdně psycholog. Svoje pracoviště zde má také rehabilitační sestra. Provoz pomáhají také zabezpečovat dobrovolníci, kteří prošli různými testy a školeními, a kteří si berou děti na vycházky ven do města. Nebylo by možné pouze silami sester zabezpečit, aby děti se dostaly často na vycházku. Každá skupinka má k dispozici svoji ložnici, kde jsou umístěny postýlky dětí a hernu, která je ač účelově, přesto velmi pěkně vybavená.

Kojenecký ústav je situovaný poblíž centra města, v klidné ulici, kde je hodně zeleně. Pro potřebu ústavu slouží dvě budovy. V první jsou umístěny děti, druhá slouží jako provozní. Obě budovy stojí ve velmi pěkné zahradě. Prostředí kojeneckého ústavu působí velmi útulně, čemuž odpovídá i přístup sester. Mají své děti rády a bez lásky k nim by tuto práci nemohly vykonávat. Celkový dojem, který jsem si odtud odnesla je velmi dobrý.

9.7 Kojenecký ústav Brno

Historie Kojeneckého ústavu a dětského domova začíná v roce 1950 v budově na Hlinkách 132, kam byl přestěhován Kojenecký ústav z Křenovic na Hané a zřízen Státní kojenecký ústav spravovaný Krajským národním výborem. Budova na Hlinkách byla původně postavena za zcela jiným účelem. Od roku 1928, kdy byla postavena sloužila jako rodinné sídlo majitelům brněnských textilních továren. V době války zde měla své prostory služebna bezpečnostní služby. Původní kapacita byla 45 dětí, Po roce 1956 se kapacita ústavu pohybovala okolo 100 dětí.. V roce 1989 byl ke kojeneckému ústavu připojen objekt bývalých jeslí na Voroněžské ulici v Brně a tím se kapacita zvedla na 120 dětí. Na Voroněžské bylo zřízeno batolecí oddělení.

Zřizovatelem je statutární město Brno, které zároveň financuje provoz tohoto zařízení. V současnosti funguje ve třech budovách, Hlinky 132 a 136 a Voroněžská. děti jsou zde rozděleny na jednotlivá oddělení : jedno novorozenecké, dvě kojenecká a čtyři batolecí. V jednotlivých odděleních je po čtyřech až šesti dětech na jednu sestru. O děti pečuje nepřetržitě odborný zdravotnický personál – 76 zdravotních sester. V současnosti se zde 82 dětí, a to jak zdravé, tak i zdravotně postižené.

Do kojeneckého ústavu přichází jak děti od svých biologických rodin, tak přímo z porodnic, kde byly zanechány svými matkami. V době mé návštěvy v zařízení, tam bylo šestidenní miminko, které si zde prožije šestitýdenní lhůtu, kterou má jeho matka k odvolání souhlasu s adopcí. po této době bude miminko nabídnuto k adopci. Během roku 2006 odešlo z kojeneckého ústavu 17 dětí do osvojení, 5 dětí do pěstounské péče,

44 dětí se vrátilo zpět ke svým rodičům, (rodiče si vyřešili svoji svízelnou situaci a byli schopni se opět o dítě starat). Pouze 5 dětí bylo předáno do péče dalšího zařízení – do dětských domovů. V zařízení na Hlinkách zůstávají pouze děti starší tří let, a to i desetileté, a to ty, které jsou těžce postižené a nelze je integrovat do kolektivu nebo nabídnout k pěstounské péči nebo adopci. I o takové děti se musí naše společnost postarat a v Kojeneckém ústavu na Hlinkách se tohoto úkolu zhostili opravdu velmi dobře a poskytují i těmto dětem veškerou svoji lásku a péči.

Kojenecký ústav si za svůj cíl dává poskytnout všem dětem, které jeho zdmi projdou, co nejlepší podmínky pro zdravý duševní i fyzický vývoj. Děti jsou zde více méně jen na nezbytně dlouhou dobu, ale je třeba pamatovat na to, že v této době je ústav jejich jediným domovem, který mají. Cílem jejich práce je co nejlépe se postarat o tyto děti do doby, než budou moci žít v novém areálu kojeneckého ústavu v Brně Bystrci..

Ústav na Hlinkách je sice ve velké zahradě, ale blízko hlavní komunikace a centra města. Ani umístění na Voroněžské ulici není pro děti to nejvhodnější. Vzhledem k stáří budovy na Hlinkách by zde byla nutná rekonstrukce, která ale naráží na požadavky památkového ústavu. Proto bylo rozhodnuto o stavbě nového areálu kojeneckého ústavu. Stavba by měla začít během příštího roku a to na předměstí Brna. Nový areál bude postaven v Bystrci, nedaleko přehrady a lesa, kde bude pro děti více zeleně, ale dostupnost do centra nebude složitá.

Pro děti z ústavu jsou pořádány různé ozdravné pobyty mimo Brno. Děti jezdí na školky v přírodě, děti starší tří let jsou zapojovány do kolektivů svých vrstevníků – navštěvují mateřské školky ve svém okolí. Jsou zde plně akceptovány sourozenecké skupiny dětí a při jejich umístování do další péče je na ně brán vždy zřetel.

Atmosféra kojeneckého ústavu je velmi příjemná a přátelská. Všichni zaměstnanci se snaží o co nejlepší péči o svoje svěřence. Mají to oproti třeba dětským domovům ztíženo v tom, že tyto malé děti si sami neumí říci, co potřebují, co je bolí a co mají rádi. Proto sestry zde musí umět vyčíst pocity dětí z jejich pohledu, nesmí zde šetřit pohlazením ani laskavým slovem. A to se jim zde v plné míře daří.

9.8 Dětské centrum Zlín

Pokud pojedete do Zlína ve směru od Valašského Meziříčí, pojedete okolo části města Burešov, kde od roku 1947 působí Dětské centrum. V letošním roce zde budou probíhat oslavy 60ti let od jeho založení.

V případě Dětského centra se nejedná o klasický Dětský domov nebo Kojenecký ústav. Zde se jedná o dvojí rozdělení a to o denní stacionář, kam matky svoje děti denně přivádějí, tak o část, kde jsou děti umístěny dlouhodobě. Pro děti jsou jesle přímo v Dětském centru. Děti, které jsou ve školkovém věku, navštěvují mateřské školky ve městě.

Kapacita celého zařízení je celkem 38 dětí a jedna matka, která zde může být ubytována i s dítětem. V současné době je ve stavu dětského centra (lůžková část + denní stacionář) jedno dítě starší 6ti let (jedná se o dítě s odloženou školní docházkou, kdy ve výjimečných případech zde mohou děti zůstat až do sedmi let) a dvě děti mladší tří let. Ostatní děti jsou ve věku od tří do šesti let.

Děti v Dětském centru jsou rozděleny do pěti skupinek v průměru po 4 – 5ti dětech. O každou skupinku se vždy stará jedna zdravotní sestra. Vycházky dětí do okolí zajišťují dobrovolníci, kteří jsou k této své práci důkladně proškoleni. Každá skupinka má svoje sociální zázemí, svoji hernu. V ložnicích spí v průměru po deseti dětech.

Dětské centrum ve Zlíně se nachází ve velké zahradě na kopci na okraji města. Kousek za pozemky Dětského centra se nachází les, takže děti mají jen kousek do přírody. Umístění budovy za městem se mi zdá jakoby odtržené od dění ve městě, přestože zde se jedná hlavně o činnost denního stacionáře. Děti vyrůstají v krásném okolí okolní přírody ale jakoby „na samotě u lesa“.

9.9 Dětská vesnička SOS Brno

Dětská SOS vesnička v Brně Mediánkách byla tak jako i ostatní vesničky u nás poznamenána „socialistickou péčí“ o naše děti. Po úspěšném zahájení staveb ve Chvalčově a v Dubí, byla vyprojektována i vesnička v Brně, ale ta již bohužel svoji stavbu nezahájila. Teprve po dlouhých skoro třech desetiletích se mohl uskutečnit původní plán na stavbu SOS dětské vesničky v Brně – Mediánkách. A tak v létě roku 2002 se znovu rozjíždí stavební činnost na místě vesničky. Již v roce 2003 bylo postupně zkolaudováno administrativní zázemí vesničky a deset domků, které tvoří domovy pro děti.

Ke konci srpna roku 2003 se do vesničky stěhuje první matka – pěstounka se třemi sourozenci. a pomalu se začíná formovat pracovní a administrativní zázemí vesničky, které je nutné pro její zdárný chod. V současnosti v zázemí vesničky pracuje psycholog, dva pedagogové a sociální pracovník, sekretářka a správce, všichni pod vedením paní ředitelky Jitky Trčkové.

V průběhu roku 2004 bylo obsazeno 7 domků, ve kterých žilo celkem 21 dětí, ale již v roce 2005 je obsazeno všech deset domečků a žilo zde 42 dětí. V současnosti v deseti rodinkách zde žije 49 dětí. Vedení vesničky předpokládá, že počty dětí zde žijících se zvýší, protože celková kapacita vesničky je 60 – 80 dětí.

Děti žijí, jak jsem již uvedla, v deseti rodinách – domcích. Počty dětí se v jednotlivých rodinách různí – někde jsou jen tři děti, jinde jich má matka – pěstounka na starosti až sedm. Nejmladšímu dítěti ve vesničce jsou necelé tři roky, nejstarší již dovršila 16 let, ale protože ještě navštěvuje základní školu zůstává u své matky ve vesničce. Tato dívka půjde po ukončení základní školy do Komunity mládeže v Brně Bosonohách, kde se bude i nadále připravovat na svoje budoucí povolání. To ale neznamená, že když bude již jinde, že ji ve vesničce rádi neuvidí. I zde má dveře jak se říká otevřené.

Areál vesničky není zase až tak velký, jak by se mohlo zdát, ale děti tu naleznou vše, co pro svůj zdárný vývoj potřebují a to je to nejdůležitější. Mají zde hřiště, průlezký,

houpačky. Co se zatím nepovedlo dotáhnout do zdárného konce, jsou terénní úpravy ve vesničce, ale to není z mého pohledu to nejdůležitější. Největším kladem vesničky je to, že se v příjemné a klidné atmosféře snaží nahradit rodinu a domov těm dětem, které bohužel nemohou být se svojí biologickou rodinou. Ale to už je zase jiná kapitola jejich života. „*Nic není mocnější, než dobrý úmysl, který změníme ve skutečnost*“.
(Stefan Zweig).

9.10 Dětské centrum Jihlava

Samotná existence Dětského centra v Jihlavě sahá až do roku 1951, kdy zde byl Kojenecký ústav. Od roku 1992 nese již svoji dnešní podobu a název Dětské centrum Jihlava. Zřizovatelem je Krajský úřad Vysočina. Kapacita centra je 42 dětí, v současnosti zde ale pobývá pouze 32 dětí.

V centru je dětem věnována všestranná péče. Centrum slouží také jako odborné pracoviště pro studenty zdravotních a pedagogických středních škol. Tito studenti pomáhají stávajícímu personálu s pravidelnou činností okolo dětí. Děti jsou v centru rozděleny na oddělení kojenců a oddělení batolat.

Oddělení kojenců, kde jsou děti od narození asi do 1 roku, je rozděleno na tři skupiny. Oddělení batolat, kde jsou děti starší jednoho roku, je potom rozděleno na dvě skupiny. V každé skupině je 6 – 7 dětí a starají se o ně vždy 3 – 4 sestry.

Dětské centrum je umístěno ve starší, rekonstruované budově na kraji Jihlavy. Budova je obklopena velkým parkem, kde si děti mohou hrát. Atmosféra centra působí velmi říjeným dojmem. Z uspořádání vnitřních prostor je znát, že sestry, které zde pracují mají svoje děti rády a snaží se jim vytvořit co nejlepší podmínky pro jejich další život.

9.11 Dětský domov Humpolec

Motto dětského domova zní „*Nejlepší dar, který může dítě dostat je zvědavost*“. A tímto se také všichni snaží řídit. Zřizovatelem domova je Krajský úřad Jihlava. Historie domova se datuje do roku 1942, kdy domov byl spíše internátního typu pro děti se soudně nařízenou ústavní výchovou. Na počátku byla původní kapacita domova 60 dětí, ta se ale potom v rámci zkvalitnění práce s dětmi a zlepšení podmínek pro jejich vývoj snížila na 48 dětí.

V posledních letech se charakteristika domova postupně měnila. V současnosti má domov kapacitu 36 dětí a žije zde 31 dětí ve věku od čtyř do osmnácti roků.. Děti jsou rozděleny do čtyř rodinných skupinek – rodinek, které se snaží dítěti přiblížit život v rodině. Děti zde mají svůj obývací pokoj, ložnice, kde spí, svoje sociální zařízení. Každá rodinka má také svoji kuchyňku, ale veškerá strava je jim připravována v centrální kuchyni. Na jednotlivých rodinkách se pouze večeří neposvačí z již přinesených zásob z kuchyně.

Domov v Humpolci je umístěný ve velké zahradě. Děti odtud nemají daleko ani do škol, ani za svojí zábavou. Vybavení domova působí velmi útulně a je z něho patrné, že se zde dětem líbí a že jsou zde spokojeny..

9.12 Dětský domov Zruč nad Sázavou

Historie Dětského domova se datuje až k 1. dubnu 1952, kdy se v prostorách gorkovského zámečku otevřel zvláštní dětský domov se zvláštní školou. V roce 1958 bylo zařízení přejmenováno na Zvláštní školu internátní v Hodkově. Kapacita zařízení byla 80 dětí. V roce 1960 byl potom v areálu dobudován nový školní pavilon a kapacita dětí byla snížena na 65 dětí. V roce 1989 byl stav budov natolik zchátralý a také na základě vznesených restitučních nároků došlo k přestěhování do nového působiště. A tak od 8. října 1990 jsou přestěhováni do prostor bývalé Školy v přírodě na okraji

obce Zbraslavice. Objekt byl sice umístěný v krásné přírodě, ale pro celoroční obývání dětí zcela nevhodný. Přesto se stal provizoriem na dlouhých dvanáct let.

Teprve červenec roku 2002 se stává měsícem, kdy dochází k velké změně v provozu zařízení. Stěhují se do upravené budovy bývalého internátu ISS ve Zručí nad Sázavou a od 1. ledna nesou nový název – Dětský domov ve Zručí nad Sázavou. Kapacita domova je v této době 37 dětí, ve věku od tří do osmnácti let, respektive od narození do dvaceti šesti let. V případě novorozenců se jedná o děti mladých matek, které byly svěřeny do péče některého ústavu a po narození dítěte jim bylo umožněno zde o ně pečovat a přitom se dále připravovat na svoje budoucí povolání a na další život spolu se svým dítětem. Další velkou změnou v organizaci domova je, že od školního roku 2002/2003 už není součástí speciální škola a tím se změnila v podstatě celá struktura domova, včetně personálního obsazení.

Děti v domově jsou rozděleny do čtyř rodinných skupin. Každá rodinná skupina má svůj obývací pokoj, kuchyňku s jídelním koutem a dvě ložnice se třemi lůžky a dvě ložnice se dvěma lůžky. Stravování je v průběhu týdne zajišťováno z centrální kuchyně, pouze o víkendech a svátcích si děti pomáhají připravovat jídlo sami. Osobní věci si perou také po jednotlivých rodinkách, pouze větší prádlo, např. ložní jim pere tetra pradelka. O děti se v každé rodince starají dva denní kmenoví vychovatelé a jeden noční vychovatel.

V současnosti dětský domov obývají také tři mladé maminky se svými dětmi ve věku, pět let, tři roky a osm měsíců. První dvě starší děti navštěvují mateřskou školku a jejich matky se připravují na odborných učilištích, třetí matka pobývá v domově a celodenně se stará o své dítě.

Dětský domov je umístěný na kraji Zruče, v sídlišti. Stavebně neodpovídá přesným požadavkům, které by domovu vyhovovaly, ale všichni se snaží tyto nedostatky co nejvíce eliminovat a vytvořit si prostředí, které by pro jejich činnost vyhovovalo. Atmosféra v domově je přátelská, děti jsou zde spokojeny a tety se snaží jim tento pobyt co nejvíce zpříjemnit.

9.13 Dětský domov Nová Ves u Chotěboře

Psal se březen roku 1952. Jedním ze zámků, které byly p únoru roku 1948 znárodněny, bylo i zachovalé sídlo v Nové Vsi u Chotěboře. To všechno si zřejmě uvědomil bývalý přítel prezidenta Beneše, emigrant Rudolf Čapek. Za války v Anglii podobné zařízení vedl pro děti, které ztratily rodiče. S vydatnou pomocí místních občanů se do podzimních měsíců podařilo zámek vybavit a upravit a první děti se mohly stěhovat. Zkušenosti z podobných zařízení byl tehdy u nás pramalé a mělo-li být u zanedbaných dětí dosaženo výchovných výsledků, nebyla práce snadná.

Postupně za pomoci občanů Nové Vsi vznikají nová hřiště s domečky pro hru dětí, je odstraněn nedostatek vody, je vyčištěn park V té době zde žije 65 dětí předškolního věku umístěných ve 4 výchovných skupinách. Po roce 1958 vzniká na okrese snaha přebudovat domov na léčenu, která by byla jakýmsi detašovaným pracovištěm Havlíčkova Brodu. Přes pochyby tehdejšího personálu i obce se začalo vnitřní prostředí a zařízení domova pomalu měnit. Pro děti spíš k horšímu. V malých místnostech byly zřízeny herny, ve velkých ložnice s dvaceti až pětadvaceti postýlkami. Také různorodost duševních onemocnění v poměrně početných skupinách ztěžovala úspěšnost léčby i výchovu. K obratu došlo počátkem roku 1962. Od záměru vybudovat léčebnu se ustupuje a domov se znovu stává sice přeplněným domovem, ale přesto domovem předškolních dětí. Znovu dochází k velkým změnám v zařízení domova. Děti jsou poslány na 14 dní na Ředkovec a v domově se začíná malovat a opravovat. Domovu v těchto dnech vládli malíři, natěrači, švadlenky a další lidé, kteří se snažili domov opět přizpůsobit pro život dětí. Všichni nedočkavě čekali, jak se děti po návratu zachovají. Děti si pod vedením svých tet a vychovatelek začaly svého nového „prosluněného a Veselého domova vážit a podílet se na jeho výzdobě a provozu. Přesto však stále cosi chybělo. Například bylo potřeba umístit pět sourozenců, ale nebylo domova, který by věkově různorodé sourozence přijal. A tak došlo k další změně. Děti ze tříd zvýšené výchovné péče byly postupně umístěny v léčebných zařízeních a domov se stal v kraji prvním domovem sourozeneckých skupin. Měnily se nejen děti, ale i kvalifikace vychovatelek. bylo třeba navázat kontakty, postarat se o ty, kteří potřebují zůstat v domově do 18 let. Snižuje se kapacita zařízení. V té době žilo v domově 35 dětí ve čtyřech skupinách.

V roce 1997 se začíná uskutečňovat projekt dokončení rodinných buněk, provádí se částečná výměna oken. Domov se stává zařízením internátního typu s rodinnými prvky. Cílem je přiblížit způsob života dětí v domově co nejvíce životu v rodině a tím je dostatečně připravit na samostatný život.

V současnosti žije v domově 30 dětí, které žijí ve čtyřech rodinných skupinách. O děti v rodinkách se starají vždy dva kmenoví vychovatelé a jeden asistent vychovatele, který slouží noční službu. Domov je soustředěn v hlavní budově, kde žijí tři rodinky a v „domečku“, kde je umístěna jedna rodinka. Obědy mají děti v hlavní budově, ostatní jídlo si potom připravují po jednotlivých skupinách. Svoje věci si perou a udržují v pořádku sami.

Domov je umístěn v krásném parku, který je státem chráněný. Mají zde i svoje vlastní hřiště, průlezký a jiné atrakce na využití volného času. Z celého prostředí dýchá atmosféra klidu, pohody, lásky a bezpečí. A to je to nejvíce, co jim zde mohou dát, je to láska a pocit, že je má někdo rád.

9. 14 Shrnutí

Kapacita domovů a kojeneckých ústavů, které jsem navštívila je naplněna asi 86%. Nejvíce dětí do domovů přichází z vlastních rodin, tj. asi 95 % dětí. Zbýlých 5 % dětí připadá na diagnostické ústavy, kde byly již dříve umístěny pro poruchy chování. Z celkového počtu dětí, které odchází z domovů je to 71 % dětí, které se podaří umístit zpět do vlastních rodin, 26 % dětí odchází do adopce nebo pěstounské péče a jen 3 % dětí je nutno umístit do diagnostických a nápravných ústavů pro poruchy chování. (tabulka č. 7).

Vezměme-li v úvahu věkovou strukturu dětí v domovech, je zde 27% dětí do tří let, 13,9 % dětí ve věku od tří do šesti let, 9,9 % dětí ve věku od šesti do desíti let, 27,9 % dětí ve věku deset až patnáct let, 17,4 % dětí ve věku do osmnácti let a jen 3,8 % dětí nad osmnáct let, které se připravují na budoucí povolání. (tabulka č. 5)

Pokud bychom se podívali na počty dětí, které navštěvují jednotlivé školy je potom největší procento dětí v základních školách, a to 68,3 %, na odborných učilištích je 12,7 %, stejně tak je skoro dětí v mateřských školách – 12,2 %. Pouze 6,1 % dětí se připravují na středních školách a na vysoké škole se na své povolání připravuje pouze 0,8 % dětí – zde se jedná o chlapce studujícího magisterské studium a jednu dívku z Dětského domova Dagmar v Brně.

Jak je vidět, věková skladba dětí je poměrně stejnoměrně rozvržena. Dá se říci , že v ústavní péči jsou děti všech věkových skupin, i všech školských zařízení včetně vysokých škol.

Z kapacitní naplněnosti domovů by se dalo usoudit, že v naší společnosti nejsou naštěstí natolik potřebná nařízení na náhradní rodinnou péči a že kapacita domovů není naštěstí pro nás všechny, kteří cítíme s těmito dětmi, plně naplněna.

10. Závěr

„Jednotlivec, kterému chybějí určité vzorce sociálního chování a s nimi spojené city je nemocným člověkem, který si skutečně zaslouží soucit. Defekt sám je však zlo v čisté podobě. Je nejen negací, či zvratem procesu stvoření, jimž povstal ze zvířete člověk“.
(Jiřina Prekopová).

Odpovědnost za výchovu dětí nesou ve velké míře hlavně rodiče. Pokud ale rodiče z nějakého důvodu nemohou nebo jim není umožněno se o své dítě postarat, přebírá za ně tuto odpovědnost stát a společnost, ve které žijeme.

Každý člověk ke svému plnému rozvoji potřebuje dva základní principy : lásku a řád. O to víc to potřebují děti, které potřebují hlavně lásku mateřského typu, lásku nezištnou, která dává pocit jistoty a bezpečí. Ne všem dětem je toto dopřáno. A právě proto jsem si vybrala toto téma, abych přiblížila problémy dětí a ukázala, v jakých podmínkách je péče dětem poskytována.

První, teoretická část je zaměřená na druhy a formy náhradní rodinné péče a na podmínky umístění dětí do další výchovy. Ve druhé, praktické části jsem zmapovala několik Kojeneckých ústavů, Dětských domovů a SOS dětskou vesničku na území Jihomoravského kraje, kraje Zlínského a kraje Vysočina. Snažila jsem se zde objektivně popsat historii a vývoj jednotlivých zařízení spolu s jejich současností a jejich dalšími plány.

RESUMÉ

Tématem mé bakalářské práce bylo „Prostředí náhradní rodinné péče“. Svoji práci jsem rozdělila do dvou částí. Naše společnost se snaží eliminovat negativní vlivy, které na děti a mládež působí. Mohou vyplývat z nefunkčních rodin, nevšímavosti rodičů, ale i z dalších příčin, které nelze ani všechny vypsat. Popsala jsem zde několik možností a prostředí, kde je těmto dětem poskytováno zdánlivé zázemí domova a kde tyto děti mohou vyrůstat.

V první části, která je rozdělena do osmi kapitol jsem se snažila o vysvětlení pojmů náhradní rodinná péče, o její rozdělení a účel.. Jednotlivé kapitoly pojednávají o dítěti v rodině, o náhradní rodinné péči, o adopci, pěstounských rodinách, o dětských domovech, SOS dětských vesničkách.

Druhou – praktickou část jsem věnovala ústavnímu prostředí, ve kterém děti v NRP vyrůstají a jaké podmínky mají v jednotlivých zařízeních pro svůj vývoj..Devátá kapitola je věnována budoucím žadatelům o NRP. Desátá kapitola je potom věnována jednotlivých domovům a kojeneckým ústavům.

Závěrem mohu konstatovat, že všechna zařízení, která jsem kontaktovala, se snaží v co největší míře nahradit dětem jejich rodinu, poskytnout jim zázemí a možnosti uplatnění jejich schopností a dovedností, co nejlépe je připravit do dalšího života. Práce těchto tet, strýců, sestřiček a ostatních, kteří se jim věnují je velmi náročná a to nejen na čas, ale i na citovou stránku.

ANOTACE

Tématem bakalářské práce je „Prostředí náhradní rodinné péče“. Práce je rozdělena do dvou částí. V první – teoretické části – poskytuje základní informace o náhradní rodinné péči, o způsobech, jak a kde je tato péče dětem poskytována. Druhá část – praktická – je věnována skutečným poznatkům z návštěv v různých druzích zařízení, které poskytují skupinovou náhradní rodinnou péči. Snaží se zde přiblížit prostředí a možnosti výchovy a vzdělávání dětí v těchto zařízeních.

KLÍČOVÁ SLOVA

dítě – náhradní rodinná péče - pěstounská péče – adopce – dětské domovy

ANOTATION

This bachelor work. is focused to a very important topic concerning " The conditions of alternative family care". The work is divided into two parts. The first one- theoretical part - gives some basic informations about the alternative family care and about the ways how and where it is carried out as well as about the conditions in which children are growing up. The second one- practical part - is dedicated to the real pieces of knowledge getting from visits in different types of establishments which assure the group alternative family care. It tries to sketch the atmosphere and possibilities of education and schooling of children in these homes.

KEYWORDS

Child – alternative family care – foster- parent care – adoption – children's home – sucklings home.

Seznam použité literatury

Úmluva o právech dítěte (vyhl. pod č. 104/91 Sb.)

Zákon o rodině (zák. č. 94/1963 Sb.)

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (zák. č. 359/1999 Sb. v úplném znění)

Sborník z V. celostátního semináře NRP (Brno, říjen 2005)

Knihy :

Alan, J., *Etapy života očima sociologie*. Brno : Pyramida, 1989, 439s.

Archerová, C., *Dítě v náhradní rodině*. Praha : Portál, 2001. 115s.

Choděra, O., *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha : Grada, 2002, 106s.

Konečná, H., *Na cestě za dítětem*. Praha : Academia, 2005, 318s.

Langmeier, J., *Psychická deprivace v dětství*. Praha:Avicenum, 1974

Matějček, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Portál, 1994, s. 98

Matějček, Z., et.al., *Osvojení a pěstounská péče*. Praha : Portál, 2002, s.155

Matějček, Z., *Po dobrém nebo po zlém*. Praha: Portál, 1997. 109s

Matoušek, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1993.

Prekopová J., *Malý tyran*. Praha :Portál, 2000. 143s.

Radvanová, S., *O rodině, manželství a dětech*. Praha : Panorama, 1978, 160s.

Radvanová, S., *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha SPN, 1980, s. 127

Rozsypalová,M., et.al. *Psychologie a pedagogika I.*, Praha: Informatorium, 2003,

Matoušek, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, 123s.

Synovský, J., et.al. *Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí*. Praha: Grada Publishing, 1995.

Vodák, P., a kol., *Problémy osvojení dětí*. Praha : Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

Taxová, J., *Výchovné problémy dětských domovů*. Praha : SPN, 1967, 151s.

Vodák, P., *Problémy osvojení dětí*. Praha: SZN, 1967, 243s.

Internetové zdroje :

www.detskydomov.zruc.cz

www.dbojkovice.cz

www.dd-humpolec.wz.cz

www.kubrno.cz

www.kuvn.cz

www.dddagmar.cz

www.rodina.cz

www.podoubravi.cz

www.pestouni.cz

www.adopce.cz

Seznam tabulek :

Tabulka číslo 1 : Příspěvek na úhradu potřeb dítěte do 31.12.2006	25
Tabulka číslo 2: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte po 1.1.2007	26
Tabulka číslo 3 : Výše odměny pěstouna	26
Tabulka číslo 4 : Příspěvek při převzetí dítěte	26
Tabulka číslo 5 : Kapacita a současné počty dětí	
Tabulka číslo 6 : Studium dětí v ústavech	
Tabulka číslo 7 : Příchody dětí do ústavů a odchody dětí z ústavů	

Seznam příloh :

1. Úmluva o právech dítěte
2. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí
3. Zákon o rodině
4. Kapacita a současné počty dětí
5. Studium dětí v ústavech
6. Příchody dětí do ústavů a odchody dětí z ústavů

Úmluva o právech dítěte

(vyhl. pod. č. 104/91 Sb.)

Základní práva dětí stanoví mezinárodní Úmluva o právech dítěte, přijatá dne 20. listopadu 1989 v New Yorku. U nás vstoupila v platnost dnem 6. února 1991. Je pro nás závazná a má vyšší právní sílu než naše vnitrostátní zákony. Děti se z obecných ustanovení týká hlavně článek 3 odst. 1, 2 a preambule, v níž se mimo jiné konstatuje, že „**v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění**“.

Článek 3 odst. 1.2

1. **Zájem dítěte musí být předním hlediskem** při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují **zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho**, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a právní opatření.

Článek 19 odst. 1

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí **všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným nebo duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním** během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

(zák. č. 359/1999 Sb. v úplném znění)

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanoví, že sociálně-právní ochranu dětí **zajišťují** krajské úřady, obecné úřady obcí s rozšířenou působností (*pozn.: dříve obecní úřady*), obecní úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (vzniklý z dosavadního Ústředí pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně), obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a pověřené právnické a fyzické osoby (§ 4).

- Předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí je **zájem a blaho dítěte** (§ 5).
- Každý je oprávněn **upozornit** na závadné chování dětí jejich **rodiče**(§7 odst. 1).
- Každý je oprávněn **upozornit orgán sociálně-právní ochrany** na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti jakož i na skutečnost, že rodiče nemohu plnit svoje povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, nebo na další skutečnosti, z kterých vyplývá potřeba sociálně-právní ochrany dětí. Tím není dotčena oznamovací povinnost a povinnost překazít jednání podle trestního zákona ve vztahu k trestným činům týrání svěřené osoby a pohlavního zneužívání (§7 odst. 2).
- **Dítě má právo požádat** orgány a zařízení sociálně-právní ochrany, státní orgány, pověřené osoby, školy a školská a zdravotnická zařízení **o pomoc** při ochraně svého života a dalších svých práv. Ty jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc **i bez vědomí rodičů** nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu (§8 odst. 1).
- Dítě, které je schopno **formulovat své vlastní názory**, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně **vyjadřovat** při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí jeho se týkajících věnuje **náležitá pozornost** odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti (§8 odst. 2).

- Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo při výkonu svých práv a povinností **požádat o pomoc** orgánů sociálně-právní ochrany, státní orgány a pověřené osoby. Ty jsou povinny tuto pomoc poskytnout (§9).
- Státní orgány, pověřené osoby, školy a školská a zdravotnická zařízení, popř. další zařízení určená pro děti jsou **povinna oznámit obecnímu úřadu** obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti, kterým je třeba poskytnout sociálně-právní ochranu (viz §6 odst. 1), a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví (§ 10 odst. 4).
- Zdravotnické zařízení je povinno neprodleně **oznámit obecnímu úřadu** obce s rozšířenou působností, že matka po narození dítěte opustila a zanechala je ve zdravotnickém zařízení (§10 odst. 5).
- **Obecní úřad** obce s rozšířenou působností může **uložit rodičům povinnost využít pomoci** odborného poradenského zařízení, pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou pomoc, ačkoli dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a okresní úřad takovou pomoc dítěti předtím doporučil. **Obecní úřad** obce s rozšířenou působností může tuto povinnost uložit i osobám odpovědným za výchovu dítěte (§ 12).
- Ocitne-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, zejména v důsledku smrti rodičů nebo jejich pobytu ve zdravotnickém zařízení, je **obec povinna** zajistit takovému dítěti **neodkladnou péči**, přičemž dá zpravidla přednost **příbuznému** dítěti. O tomto opatření obec neprodleně uvědomí **obecní úřad** obce s rozšířenou působností, který posoudí, zda jsou dostatečně zajištěna práva dítěte a uspokojovány jeho základní potřeby nebo zda je potřebné učinit další opatření směřující k ochraně dítěte (§ 15 odst. 1,2).
- Ocitlo-li se dítě **bez jakékoli péče** nebo jsou-li jeho **život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny**, je **obecní úřad** obce s rozšířenou působností **povinen** podat neprodleně návrh soudu na **vydání předběžného opatření** podle § 76a občanského soudního řádu – svěřením do péče jiné fyzické nebo právnické osoby (§ 16) – o tomto návrhu je soud povinen rozhodnout do 24 hodin.

- **Obce a kraje (i nestátní pověřené osoby)** mohou zřizovat tato **zařízení sociálně-právní ochrany dětí** (§§39-47):
 1. zařízení **odborného poradenství pro péči o děti.**
 2. zařízení **sociálně-výchovné činnosti,**
 3. zařízení **pro děti vyžadující okamžitou pomoc,**
 4. **výchovně-rekreační tábory pro děti,**
 5. zařízení **pro výkon pěstounské péče.**
- **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** poskytují **ochranu a pomoc dítěti**, které se ocitlo **bez jakékoliv péče** nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj **vážně ohroženy**, jde-li o dítě tělesně nebo duševně **týrané** nebo **zneužívané** nebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem **ohrožena** jeho **základní práva**. Ochrana a pomoc takovému dítěti spočívají v uspokojování základních životních potřeb včetně ubytování a v zajištění lékařské péče zdravotnickým zařízením, psychologické a jiné obdobné nutné pomoci (§ 42 odst.1).
- Na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany jsou státní orgány, zaměstnavatelé, další právnické osoby, zejména školy, školská, zdravotnická a jiná obdobná zařízení, fyzické osoby, pokud jsou zřizovateli škol a dalších zařízení, a pověřené osoby **povinni sdělit bezplatně** (s výjimkou lékařských zpráv) údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany, nebrání-li tomu zvláštní právní předpis.

Zákon o rodině
(zák. č. 94/1963 Sb.)

Zákon o rodině stanoví že :

- **Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o osobu dítěte** (o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj), při **zastupování** nezletilého dítěte a při **správě jeho jmění** (§ 31 odst. 1).
- Rodiče jsou **povinni** důsledně **chránit zájmy** dítěte, **řídít** jeho jednání a vykonávat nad ním **dohled** odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít **přiměřených výchovných prostředků** tak, aby nebyla dotčena **důstojnost** dítěte a jakkoli **ohroženo** jeho **zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj** (§ 31 odst. 1).
- Rodičovská zodpovědnost **náleží oběma** rodičům. **Nenáleží** však tomu, kdo **nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu**, nebo kdo byl **zbaven** rodičovské zodpovědnosti či jemuž byl její **výkon pozastaven** (§ 34).
- **Rodičovskou zodpovědnost** lze přiznat i **nezletilému rodiči staršímu šestnácti let**, pokud má potřebné **předpoklady** pro výkon rodičovských práv a povinností (§ 34 odst. 3).
- **Brání-li rodiči ve výkonu rodičovské zodpovědnosti závažná překážka a vyžaduje-li to zájem** dítěte, může soud výkon rodičovské zodpovědnosti **pozastavit** (§ 44).
- Soud rodičovskou zodpovědnost **omezí, nevykonává-li rodič řádně rodičovské povinnosti a vyžaduje-li to zájem** dítěte (§ 44).
- Soud rodiče rodičovské zodpovědnosti **zbaví, zneužívá-li** rodič její výkon nebo ji **závažným způsobem zanedbává**. Soud **vždy posoudí**, zda nejsou důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti, **dopustí-li se rodič úmyslného trestného činu** vůči dítěti či svého dítěte mladšího patnácti let ke spáchání trestného činu použil nebo byl spolupachatelem, návodem či pomocníkem k trestnému činu spáchanému svým dítětem. Těmito rozhodnutími **vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti nezaniká** (§44).

Kapacita a současné počty dětí

Tabulka č. 4

název zařízení	kapacita	současnost	3 - 6 let		6 - 10 let		10 - 15 let		15 - 18 let		nad 18 let	
			dívky	hoši	dívky	hoši	dívky	hoši	dívky	hoši	dívky	hoši
Jihomoravský kraj												
DD Tišnov	25	21			3	1	7	8			1	1
DD Vranov	24	20	0	0	1	5	3	3	5	2	1	0
DD Dagmar Brno	25	21	1	1	0	2	5	2	5	0	3	2
Zlínský kraj												
DD Lipník n.Beč.	25	23					5	5	7	6		
DD Bojkovice	24	21	1	2	2	2	6	4	2	1	0	1
KÚ Val.Meziříčí	45	39										
Kraj Vysočina												
DD Humpolec	32	31	1	0	2	3	8	9	4	4	0	0
DD Nová Ves	40	30	1	1	3	2	7	6	2	6	0	2
Středočeský kraj												
DD Zruč nad Sáz.	37	33	2	1	5	0	4	5	8	2	2	1
Kraj Vysočina												
DC Jihlava	42	32	20	12								
Zlínský kraj												
DC Zlín	39	42										

zdroj : Vlastní šetření v ústavech

Studium dětí v ústavech

Tabulka č. 5

název zařízení	MŠ	ZŠ	OU	SŠ	VŠ	ostatní	
<i>Jihmoravský kraj</i>							
DD Tišnov	1	18	1	1	0	0	
DD Vranov	1	12	4	3	0	0	
DD Dagmar Brno	2	11	3	2	2	1	
<i>Zlínský kraj</i>							
DD Lipník n.Beč.	0	10	0	5	0	0	
DD Bojkovice	3	16	2	0	0	0	
KÚ Val.Meziříčí	1						
<i>Kraj Vysočina</i>							
DD Humpolec	2	22	7	0	0	0	
DD Nová Ves	3	24	2	1	0	0	
<i>Středočeský kraj</i>							
DD Zruč nad Sáz.	5	21	7	0	0	0	
<i>Kraj Vysočina</i>							
DC Jihlava	0						
<i>Zlínský kraj</i>							
DC Zlín	5						

Zdroj : vlastní šetření v ústavech

Příchody dětí do ústavů a odchody a odchody dětí z ústavů (průměr/rok)

Tabulka č. 6

název zařízení	příchody dětí do ústavů z :			odchody dětí z ústavu do :		
	vlastní rodina	KÚ	jiné zařízení	vlastní rodina	adopce/PP	jiné zařízení
Jihomoravský kraj						
DD Tišnov	5	3	0	4	1A 3PP	0
DD Vranov	7	1	1	8	1	0
DD Dagmar Brno	3	2	1	6	0	0
Zlínský kraj						
DD Lipník n.Beč.	3		1	3	1A	
DD Bojkovice	3	2	0	4	0	1
KÚ Val.Meziříčí	41	0	0	31	9A	1
Kraj Vysočina						
DD Humpolec	10	0	0	8	1	1
DD Nová Ves	4	0	1	4	0	0
Středočeský kraj						
DD Zruč nad Sáz.	6	0	0	5	0	0
Kraj Vysočina						
DC Jihlava	45	0	0	24	20A 8PP	2
Zlínský kraj						
DC Zlín	43	0	0	39	2A 2PP	0

Zdroj : vlastní šetření v ústavech

A - adopce

PP - pěstounská péče